

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Bc. Hana Matoušková

Komentovaný překlad vybraných povídek Pauliny Flores

Annotated translation of Paulina Flores's short stories

Praha 2024

Vedoucí práce: PhDr. Anežka Charvátová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Anežce Charvátové za odborné vedení, cenné rady, doporučení a připomínky, vstřícnost a čas, který mi věnovala při psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Teplicích, dne 17. května 2024

.....
Bc. Hana Matoušková

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je přeložit čtyři vybrané povídky z povídkové sbírky *Qué vergüenza* od současné chilské spisovatelky Pauliny Flores, konkrétně povídky *Qué vergüenza*, *Tía Nana*, *Espíritu Americano* a *Laika*. Překlad je realizován ze španělštiny do češtiny. První část práce je praktická a nachází se v ní daný překlad. Druhá část, teoretická, obsahuje analýzu originálního textu – informace o autorce, knižní předloze, současné chilské literatuře –, analýzu překladatelských problémů, které jsou rozděleny na problémy z lexikální a stylistické roviny, zdůvodnění jejich řešení a popis překladatelské metody podle Jiřího Levého.

Klíčová slova: překlad, komentář k překladu, chilská spisovatelka, povídky

Abstract

The aim of this thesis is to translate four selected short stories from the short story collection *Qué vergüenza* by the contemporary Chilean writer Paulina Flores, namely *Qué vergüenza*, *Tía Nana*, *Espíritu Americano* and *Laika*. The translation is made from Spanish into Czech. The first part of the thesis is practical and contains the given translation. The second part, theoretical, contains an analysis of the original text – information about the author, the book, contemporary Chilean literature –, an analysis of the translation problems, which are divided into lexical and stylistic problems, a justification of their solution and a description of the translation method according to Jiří Levý.

Keywords: translation, commentary on the translation, Chilean writer, short stories

Obsah

1.	Úvod.....	6
2.	Překlad	7
3.	Zdůvodnění volby předlohy	40
4.	Analýza originálu.....	41
4.1.	Autor	41
4.2.	Originál	42
4.3.	Literární kontext	44
4.4.	Téma	46
4.5.	Autorský styl.....	48
5.	Analýza překladatelských problémů.....	50
5.1.	Překlad názvů povídek.....	50
5.2.	Lexikální rovina.....	51
5.2.1.	Geografické reálie	51
5.2.2.	Názvy	52
5.2.3.	Kulturní reálie	52
5.2.4.	Vlastní jména postav	53
5.2.5.	Výpůjčky.....	54
5.2.6.	Výrazy typické pro španělštinu Latinské Ameriky a pro Chile	54
5.2.7.	Slovní hříčky	56
5.3.	Stylistická rovina	57
5.3.1.	Tykání a vykání.....	57
5.3.2.	Promluvy postav.....	59
6.	Překladatelská metoda.....	60
7.	Závěr	61
8.	Zdroje.....	62
8.1.	Primární literatura.....	62
8.2.	Sekundární literatura.....	62

1. Úvod

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. První, praktická část se věnuje českému překladu vybraných povídek ze španělsky psané sbírky povídek *Qué vergüenza* chilské autorky Pauliny Flores. Tato sbírka doposud nebyla vydána v českém překladu. Druhá, teoretická část se věnuje překladatelskému komentáři, který obsahuje analýzu originálu, jež podává obecné informace o autorce, knižní předloze, současné chilské literatuře a zabývá se stylistickou a obsahovou charakteristikou španělského originálu. Dále jsou zde analyzovány hlavní překladatelské problémy, které se během překladu vyskytly, řešení těchto problémů a zdůvodnění jejich volby. Nakonec je zde popsána i volba metody překladu podle Jiřího Levého.

K překladu jsem si vybrala čtyři povídky ze sbírky: úvodní a stejnojmennou povídku *Qué vergüenza*, *Espíritu Americano*, *Tía Nana* a *Laika*. Tato sbírka a její povídky mě velmi zaujaly nejsem svými tématy, ale i způsoby, kterými autorka povídky píše.

Cílem této práce je tedy přeložit vybrané povídky od chilské autorky Pauliny Flores, provést analýzu originálu a jeho překladu do češtiny.

2. Překlad

TAKOVÁ HANBA

„Jak je to ještě daleko? Jsem unavená,“ stěžovala si Pía, funěla a ztěžka vlekla nohy.

„Pšt,“ sykla na ni její starší sestra Simona, „přestaň otravovat.“

Na stranu ulice, po které se už přes hodinu ploužili, pražilo slunce. Táta šel o několik kroků vpředu. Příliš pozdě si uvědomil, že stín je na protější straně, a auta, která zrychlovala, jak sjížděla dolů ulicí Bellavista, jim nedovolí přejít. V každém případě už to nemělo cenu, protože zbýval jen kousek cesty a dům s lichým číslem, ke kterému mířili, stál na této slunné straně.

„Tati! Jsem unavená!“ zakřičela Pía, kecla si na horkou zem a natáhla nohy. Táta šel dál, jako by ji neslyšel.

„Tati!“ zakřičela hlasitěji. Otočil se, beze slova ji rezignovaně zvedl a vzal ji na koně. Pía vystrčila za tátovými zády hlavu jako maňásek, když se objeví na jevišti. Pevně ho objala kolem krku a vítězoslavně se usmála. Simona nadzvedla obočí a otráveně se zadívala na sestru, aby jí dala najevo, kolik je s ní práce, když je tak malá. Přesto se neubránila jisté zatrpklosti.

Je také unavená, ale už moc velká na to, aby ji táta nosil.

Je rok 1996. Holčičkám je devět a šest let. Tátovi dvacet devět a je nezaměstnaný.

Simona musela zrychlit, aby ho dohnala. Tátovy kroky se ještě prodloužily a zrychlily. Kráčel se zařatou čelistí a přinejmenším z místa, odkud se na něj dívala, vypadal vážně. Je nervózní, pomyslela si Simona. Když ho viděla takhle napjatého, nerozesmutnilo ji to jako jindy, ale hrud' se jí nadmula hrdostí. Znamenalo to, že tátovi záleží na tom, co se právě děje. A co se dělo, co se právě mělo stát, to byl její nápad. Strčila ruku do kapsy šatů a vytáhla inzerát a mapu, jako by to byl vítězný los.

Hrdost pramenila také z uspokojení, že ona chápe, jak se otec cítí, ne jako mladší sestra, která jen přidělávala problémy. Protože to ona trávila celé noci s uchem přitisknutým ke zdi a poslouchala hádky rodičů. Další den ráno si vždycky ve slovníku hledala všechna neznámá slova, která si říkali. Dokonce si ověřovala i ta, která už slyšela dříve, ale podle jejího názoru na tátu neseděla: *zroskotanec*, *zbabělec*, *sobec*.

Simona se trápila, ale zároveň se jí líbil pocit, že je součástí vážných konfliktů dospělých. Právě tenhle typ zodpovědnosti souvisel s úlohou starší sestry.

Rána se od začátku letních prázdnin nesla v duchu dlouhých a vyčerpávajících pochodů. Po centru, po čtvrtích Providencia a Las Condes. Obecně po pěkných, čistých a moderních místech. Daleko od čtvrti, kde bydleli. Táta byl nezaměstnaný už dlouho, ale jelikož o

prázdninách byly holky doma, musel je brát s sebou, když roznášel životopisy nebo chodil na pohovory. Maminka řekla, že nemohou zůstat samotné. Použila slovo *opustit*, „nemůžeš je nechat doma opuštěné“.

Zpočátku to bral jako přítěž. Manželka se mu mstila, mohla se trochu víc snažit a přesvědčit nějakou starší sousedku, která neměla co na práci, aby se o ně postarala. Nakonec si pomyslel, že to není úplně špatný nápad. Možná mu to přinese i určitou výhodu. Když ho uvidí přicházet se dvěma holčičkami, snad se slutují a místo mu dají.

„Pamatujte si, že musíte myslet na něco smutného,“ říkával dcerám, než vstoupili do kanceláře.

„Jako třeba že ty a maminka umřete?“ zeptala se zmatená Pía, když je o to táta poprvé požádal.

„Ne, ne. Na tohle ne. Nic tak smutného,“ opravil se táta. „Chci říct, abyste se nesmály, nehrály si ani si nedělaly legraci, když na mě budete čekat. Chci, abyste předstíraly, že jste smutné. Předstíraný smutek, jako to dělají herečky v televizi... a já vás pak vezmu na hranolky a zasmějeme se spolu.“

Při představě hranolků se Pía s úlevou šťastně usmála. Ale později, když už byly se sestrou samy, se jí oči znovu zalily slzami, poté co jí Simona řekla: „Viš, na co myslím já, abych byla smutná? Že se maminka s tatínkem rozvedou.“

Simona zvedla oči a vzdorovitě se zadívala do slunce. Tolikrát ji varovali, aby to nedělala, a teď si naprosto sebejistě myslela, že dokáže čelit všem paprskům. Protože tohle dopoledne bude jiné. Tohle dopoledne zabodují a bude to stát za všechno úsilí a předchozí nezdary. Konečně se její pomoc bude hodit.

Snažila se přispět už dlouho. Po odpoledních sedávala u stolu v kuchyni vedle táty a v hromadě novin, kterou měla na starost, hledala jakoukoli pracovní nabídku. Označila ji křiklavým zvýrazňovačem, opatrně ji vystříhla a nalepila na bílý list a ten potom, polepený nabídkami, uložila do složky označené *Inzeráty pro tátu*. Na konci dne mu ji předávala s důležitostí, jakou věc zasluhovala.

Její nadšení a pílí nepodněcovalo tolik to, aby si táta našel práci. Ani přání, aby skončily hádky rodičů, ani finanční tíseň. Toužila po tom, aby to byl zase ten táta jako dřív.

Ze začátku, když zjistila, že ho vyhodili, nemohla potlačit velké uspokojení. Nikomu to neřekla, ale byla velmi šťastná. Konečně bude mít tátu celý den pro sebe! Každý den! A navíc během prázdnin; bylo to jako sen. Nic jim nebude kazit hry: ani práce, kvůli které býval po večerech tak unavený, ani maminka.

Maminka totiž představovala největší překážku. Nikdy ji nenechávala trávit čas s ním: řídila a kontrolovala každý aspekt jejich života. Jejího i sestřina. Připravovala jim jídlo, brala je do školy, na narozeniny, na nákupy. I když táta přišel z práce, měla už všechno zabrané pro sebe: kontrolovala jim úkoly a aktovky, česala vlasy po koupeli, hlídala, aby si dobře čistily zuby, v posteli je přikrývala a zhasínala světlo. Táta jim sotva popřál „dobrou noc“, když chodil zamknout dům. A co teprve neděle! Když si ho konečně mohla užít, maminka to brzdila pokyny: „Nezlob ji, Alejandro,“ vrčela, když se na ni vrhl, aby začal souboj v lechtání. „Je to holka!“ Totéž při obědě, když táta zahájil žertem „kdo dojí první, pomůže ostatním“: „Nech je v klidu najíst.“ Simona nechtěla, aby je nechal v klidu, nechtěla, aby ji maminka bránila. Věděla, že je to legrace, a líbilo se jí to. Ale maminka tomu nerozuměla a stěžovala si kamarádkám „je to jako mít o jedno dítě navíc“ nebo „já jsem vždycky ta špatná“.

Ale jakmile se ocitl bez práce, věci se zhoršily. A v té době si Simona všimla, že ji od táty odděluje ještě vyšší zeď.

První den se probudila brzy a chtěla se s ním válet v posteli. Běžela k jeho pokoji, a když vzala za kliku, zjistila, že je zamčeno. Několikrát lehce zaklepala, ale dveře zůstaly zamčené až do oběda. Když se táta konečně objevil, měl špatnou náladu a nadával, že jim manželka nenechala nic k jídlu. Poté co uvařil lepkavé špagety a napůl syrové vídeňské párky, řekl jí i sestře, že odteď si budou muset stlát postele a rozdělit si domácí práce. A pak se znovu zavřel v pokoji. Žádné vtipkování, žádné lechtání. Táta vycházel, jen když potřeboval na záchod, vypadal zanedbaně a čím dál nezdravěji. A zlobil se kvůli všemu, co udělaly. Kvůli věcem, které mu nikdy předtím nevadily, třeba když si zpívala písničky ze svého nejoblíbenějšího filmu *Malá mořská víla*. Předtím vždycky zpívali *Malou mořskou vílu* spolu a z paměti odříkávali dialogy. Jejich nejoblíbenější *Zoufalé duše jsou* jim šla nejlépe.

„Takže se dohodneme,“ imitoval táta zlomyslný hlas čarodějnice Uršuly, „připravím elixír a z tebe se stane na tři dny člověk. Rozumíš? Tři dny. A teď mě dobře poslouchej. Do třetího dne do západu slunce se musí milý princ do tebe zamilovat. Přesněji, musí tě políbit, a ne nějak obyčejně. Musí tě políbit z lásky.“ Tátu ta poslední věta obzvlášť těšila a ji také.

„Když budu ženou,“ odpovídala Simona jako nevinná a nejistá Ariel, „neuvidím už tatínka a sestry, že?“

„Máš pravdu..., ale... získáš svou lásku. Musíš se umět rozhodnout, víš?“

Simona si byla jistá, že ji má táta rád, ale kvůli něčemu se cítil osaměle a všechna láska, kterou mu mohla dát, tomu nepomáhala, spíš naopak. Z nějakého zvláštního, nevysvětlitelného důvodu vypadal, že ho to oslabuje a cítí se kvůli tomu ještě osaměleji. Myslela si, že ta

osamělost souvisí s jedním slovem, které maminka v hádkách zmínila a které si také vyhledala ve slovníku: *hanba*.

Proto když před několika týdny uviděla inzerát na casting, bylo to jako zázrak spadlý z nebe. Jak to, že si to neuvědomila? Jak to, že ji to nenapadlo dřív, když je to tak očividné? Hledala inzeráty na učitele, pekaře, pomocné pracovníky, hlídače, prodavače, řidiče a další hlídače a neuvědomovala si, jak mizerně se asi táta kvůli takovým nabídkám cítí.

Za chůze vytáhla výstřížek z kapsy a znovu si ho přečetla:

VELKÝ CASTING. Reklamní agentura hledá muže a ženy každého věku na reklamní kampaň s prestižní mezinárodní značkou. Zájemci se mohou hlásit na adrese Bellavista 0550 od pondělí do středy...

Strašně ráda se dívala na televizi a zvláštní pozornost věnovala reklamám, protože jim sestra nikdy nerozuměla a vždycky po ní chtěla vysvětlení.

Tátovo očekávané vítězství v castingu mělo důvodů víc, ale především dva. Zaprvé se v reklamách objevovali lidé očividně ne tak hezcí jako táta. Výraz „ne tak hezcí“ ovšem nestačil. Táta byl totiž překrásný! Stejně jako zpěvák Luis Miguel, nejhezčí muž, jaký kdy chodil po zemi. Říkala to úplně všem: „Můj táta je dvojník Luise Miguela.“ On to věděl a zdálo se, že se mu to líbí, protože jí vždy zpíval *Será que no me amas* a imitoval zpěvákovo domýšlivé koketní vystupování a taneční pohyby. Otočil se bokem, vjel si rukou do vlasů, vykopl a poté udělal otočku. Poskakoval, pohupoval se v bocích a Simona do toho pantomimicky předváděla sboristky: „*Lluvia, Playa, Amas*“.

Druhý důvod souvisel s tátovým vrozeným hereckým talentem. Alespoň tak to říkávala maminka: „Alejandro se dočista minul povoláním. Měl studovat herectví nebo něco takového, odpovídalo by to jeho osobnosti.“ Simona v poznámce zachytila výsměch. Nejen proto, že to říkala jako vtip, kdežto ve skutečnosti takhle mrhat talentem byla věc vážná a smutná, ale také proto, že věděla, co si matka o herectví myslí. A nebylo to nic dobrého. Znamenalo to být extrovert, poutat pozornost, být narcista. Po tolika výtkách od matky Simona dospěla k závěru, že být extrovert je jistý druh charakterové vady. S tou vadou se už narodila, podědila ji jako prvotní hřích po prvních neposlušných rodičích, ale bez možnosti vykoupení. Jako holčička, která se na sebe snaží připoutat pozornost, si připadala maličká, bezvýznamná. Proto se pokoušela napodobovat mladší sestru, klidnější a záhadnější. Ta nejevila žádný zájem, prostě se nechávala milovat, ale nijak se lásky ponižujícím způsobem nedoprošovala. Píina osobnost se zdála mnohem přijatelnější. Ale Simoně připadalo téměř nemožné být jako ona, nedokázala přestat být sama sebou. A ačkoli nést si takový úděl bylo bolestivé, nyní, když kráčela vedle

táty, si toho cenila a naplňovalo ji to radostí. Protože tu vlastnost sdílí s ním, s tátou. Je to něco, díky čemu si jsou blízcí a dokážou překonat každou překážku, která se jim postaví do cesty.

„Jsme na místě,“ řekla Simona obradně a poklonila se před velikánskou budovou, kterou měli před sebou.

„Konečně!“ radovala se Pía ještě na tátových ramenou. S povzdechem ji postavil na zem a Simonu poprosil o mapu. Bázlivě ji zkontroloval a pak si dům prohlédl s ještě většími pochybnostmi. Byla to stará třípatrová budova, tmavá a chladná, jak staré stavby bývají, ale natřená moderní křiklavou zelenou. Pochybný zevnějšek.

Simona si všimla nerozhodnosti v tátových očích. Přemluvit ho, aby se na VELKÉM CASTINGU ukázal, ji stálo hodně sil. Nemohla připustit, aby váhal právě teď, když už chybí tak málo, proto ho vzala za ruku, zatáhla za ni a řekla: „Pojď, jdeme dovnitř, pojď. Čekají na nás. Už nás očekávají.“

„Jseš si jistá, že je to tady? Není tu ani plakát. Jak se jmenuje ta produkční společnost?“

„To proto, aby je tolik neobtěžovali,“ řekla rychle Simona. „Umíš si představit, kolik lidí by přišlo, kdyby věděli, že tady dělají casting?“ a táhla tátu za ruku. „Pojď, jdeme dovnitř,“ škemrala naléhavě.

„Jo, tati, pojď dovnitř, je tu strašné vedro,“ poprosila Pía méně nadšeně, jako by jen chtěla, aby se to konečně vyřešilo.

„Dobře,“ řekl táta, „už jsme tady, tak co můžeme ztratit.“ Zazvonili na zvonek s mluvítkem, a aniž se ozvalo kdo je? nebo co potřebujete?, dveře se otevřely.

Po tolika hodinách na slunci tátu příšeří uvnitř na chvíli oslepilo a dezorientovalo. Jakmile se rozkoukal, ihned si všiml, že dům je podezřelý i tady. Původní uspořádání někdo očividně pozměnil. Tam, kde původně bezpochyby začínala hala nebo obývací pokoj, postavili stěnu, tenkou příčku, aby vzniklo více kanceláří. V šeru malého falešného vestibulu, ze kterého se dalo pokračovat pouze na strmé schodiště, pocítil neklid. Jedině podlaha z šedého kamene vypadala, že odolala změnám. Nejhorší bylo ticho. Nesmírné ticho. Ne jako na místě, kde lidé pracují. Měl pocit, že je s dcerami zahnaný do kouta. Na půli cesty mezi vchodovými dveřmi a schodištěm, a nikdo jim nevyšel vstříc, ani se nezeptal, co potřebují.

Táta vysadil holky na první stupně schodiště a klekl si před ně. Zhluboka se nadechl. Vzhlédl k nim. Obě se usmívaly. Ihned uhnul pohledem. „Chudinky,“ pomyslel si. Nikdy se jim nevydržel dívat do očí, proto ze sebe musel dělat šaška, jak říkala jeho manželka. Ten čas, který s nimi v poslední době musel trávit, ho drtil. Jejich neustálá přítomnost, když běhaly po bytě, čekaly na něho, dožadovaly se jeho pozornosti, visely na něm. Vypadalo to, že je nemůže nic zklamat, ale on se schovával u sebe v pokoji, protože ani nedokázal vydržet jejich pohled.

Pravda je, že o nich vlastně nic nevěděl: která je ve škole pilnější? Která nemá ráda salát? Která nesnáší koupání? Která se bojí tmy? Manželka o nich mluvila v posteli, ale on si nedokázal nic zapamatovat. Byl moc mladý, když se stal otcem. Příliš mladý. Aniž chtěl a bez přípravy. A reagoval tak, že nechal věci plynout. Udělal to, co se od něho očekávalo: zachoval se v situaci jako chlap a na nějaký čas sám sebe upozadil. Nechal plány a projekty stranou, jako nakousané jablko. Pracoval. Veškerou mladistvou energii vyčerpal v práci a na nic se neptal. Mezi ním a tím, jaký mohl být jeho život, kdyby investoval čas podle vlastních představ, tak zůstala velká neznámá. Nikdy nezjistil, jestli by dobyl svět.

Je pravda, že zpočátku bylo nejdůležitější vyjít finančně. Ale také si uvědomoval, že po celou dobu, kdy dcery rostly, se schovával. Omezil svůj přínos na vyčerpávající práci od pondělí do soboty. A nyní, když nemá čím přispět, se cítí zbytečný a vyloučený. Manželka je mnohem lepší než on a má pravdu, když mu vyčítá nedostatek vůle. Je logické, že je unavená, když se musí o všechno starat. Proto se omezoval jen na legraci a vtipkování s dcerami. Nenapadlo ho nic jiného než být partákem při hraní, takovým, s jakým se náhodně setkáte v parku a užijete si to, ale nevíte, jestli ho další odpoledne uvidíte znovu.

„Jak vypadám? Nejsem moc seriózní?“ zeptal se jich, zatímco si upravoval kravatu. Měl na sobě modrý oblek, bílou košili a kávově hnědou kravatu, kterou nosil na pracovní pohovory. Cítil, že se dusí, a toužil se rozeběhnout pryč. Pokaždé, když se představoval v kanceláři, chtěl utéct.

Simona mu placem uhladila obočí, jako to dělala maminka, když ho měl rozježené.

„Moc ti to sluší,“ vyhrkla tak nadšeně, až se začervenala.

„Ty moje Monillo,“ řekl a rukou jí rozcuchal vlasy.

Vstal a vydal se po schodech nahoru. Na jejich konci je čekaly další dveře.

„Jak vypadám já?“ zeptala se Pía.

„Na tobě nesejde,“ pokárala ji Simona, „záleží na tátovi.“

Zazvonili na další zvonek. Po několikavteřinovém čekání se objevil muž, který je příliš nadšeně a srdečně pustil dovnitř. Simona si ho ohromen, zaujatě prohlížela. Byl to moc pěkný muž, jako táta. Ale jeho krása spočívala v něčem jiném. Měl hřívu tmavých vlasů, řídké vousy a kroužek v uchu.

„Casting?“ zeptal se muž táty.

Odpověděl nejistým ano.

„Pojďte, pojd'te,“ řekl a vedl je k psacímu stolu.

Simoninu pozornost zaujalo i místo. Nebylo tu mnoho dveří do kanceláří ani sekretářek. Mohla to být jakákoli místnost starého domu. Prostorná, vzdušná, s vysokým stropem. Za

psacím stolem visela bílá látka, před ní byly trojnožky, fotoaparáty, reflektory. Nepodobalo se to žádné firmě, kterou navštívila, ale to muselo znamenat něco dobrého.

Muž se posadil do kancelářského křesla z bílé kůže a oni na nepohodlné moderní plastové židličky. Spojil ruce, jako by se chystal k modlitbě, a začal:

„Dobře, vysvětlím vám, jak to funguje...“ Mluvil o agentuře, co už mají za sebou, čím prosluli. Vyprávěl, že spolupracují s dalšími reklamními agenturami. Že mají na starost významné značky. Že teď potřebují lidi na specifickou kampaň, ale že vždycky hledají nové tváře. Mluvil výřečně a přirozeně o spoustě věcí, kterým Alejandro absolutně nerozuměl, ale předstíral, že rozumí, a přikyvoval.

Muž udělal pauzu a usmál se. „A nyní,“ pokračoval a tón jeho hlasu se z nadšeného změnil na trochu důvěrnější, „potřebujeme fotografie lidí, abychom je ukázali obchodní značce. To oni dávají konečný souhlas,“ řekl, pokrčil rameny a ukázal dlaněmi vzhůru, aby viděli, že jsou čisté, že jimi protéká voda a on s tím nemůže nic udělat. „Fotografie potřebujeme,“ pokračoval, „na takzvané portfolio. To musí mít v oboru všichni, pokud ho někdo nemá, my mu ho uděláme. Fotografování samozřejmě něco stojí, u nás patnáct tisíc pesos. Může se udělat i v jiném ateliéru.“ Odmlčel se a zvedl dlaně. „Naše ceny jsou samozřejmě výhodnější, pokud se bere v úvahu, že s lidmi, které fotografujeme, většinou nakonec i pracujeme.“ Muž s úsměvem očekával odpověď. „Co na to říkáte?“ naléhal, když viděl, že táta neodpovídá.

„Dobře, výborně. Jak myslíte, nafotíme tedy to portfolio... Pravda je, že jsem trochu nervózní, protože jsem nikdy nic takového nedělal a...“ vysvětloval táta a najednou zazvonil zvonek. Téměř první zvuk od chvíle, co vstoupili do budovy.

„Dáte mi vteřinku?“ řekl muž s úsměvem. Vstal a odešel ke dveřím. Pootevřel je, nějaký ženský hlas – neotočili se, aby viděli, kdo to je – něco zašeptal a on odpověděl také šeptem. Zase zavřel dveře.

„Jistě, jistě,“ říkal, zatímco se vracel ke stolu. „Je to poprvé. Je to vidět. Ale nemáte se čeho obávat, vaše dcery jsou překrásné. Značkám se budou moc líbit. Mají... mají výraz, jaký potřebujeme.“

„Mé dcery?“ řekl táta.

„Samozřejmě. Určitě něco takového neslyšíte poprvé.“

Simona otočila hlavu k tátovi a kousla se do jazyka. Viděla, jak se s rudým obličejem a ztuhlou čelistí zabořil o pár centimetrů hlouběji do židle. Viděla, jak přivírá oči, jako by potřeboval lépe zaostřit. Stejně jako ona byl překvapený, hořce překvapený, a Simona cítila, že se jí sevřelo srdce a že ta velká místnost kolem se také začíná smršťovat. Jako mučírny ve filmech o Indianu Jonesovi, kde se stěny s noži hrozivě přibližují a uvěznují hlavní hrdiny.

„Překrásné. Učiněný půvab. Podívejte se na úsměv té maličké,“ obrátil pozornost k Píe, která se nad komplimentem polichocně usmála. „Vsadím se, že to má po matce.“

„Mé dcery,“ zopakoval táta pro sebe téměř šeptem.

„Ano, vaše dcery,“ řekl muž zmateně. Nejspíš udělal chybu, když se zmínil o matce. „Ať už to zdědily po komkoli, jsou nádherné,“ dodal, aby zachránil situaci.

„Ano, mé dcery,“ řekl znovu táta a pokusil se skrýt překvapení. „Jsou překrásné,“ dodal láskyplným tónem, ale bez náležité hrdosti.

„Tak... Se kterou začneme fotit? Ta maličká vypadá, že chce jít první.“

„Ano. Jak říkáte. S ní... ale... víte,“ odmlčel se a přinutil se k úsměvu. „Já jen, že u sebe momentálně nemám hotovost, musel bych si zajít vybrat do bankomatu. Dojdu vybrat peníze z bankomatu a vrátíme se, abychom udělali ty fotky.“

„Jestli chcete, můžete je nechat tady. Zajděte si do bankomatu a my zatím vyřídíme focení.“

„Ne, nemůžu je nechat samotné, víte... jejich matka... zabila by mě,“ omluvil se a rozpačitě se zasmál. „Ale odskočíme si a vrátíme se.“

Muž si povzdychl a potom zkřivil ústa na jednu stranu.

„Rozumím,“ řekl mrzutě. Znovu zbytečně ztrácel čas. Vstal a otec se Simonou ho ve vteřině napodobili. Pía zůstala sedět o chvíli déle a s úsměvem si upravovala šaty. Muž rychle došel ke dveřím a ukázal jim zjevnou cestu ven. Nezmínil, že jeden bankomat je na benzínové stanici na rohu. Věděl, že už se nevrátí.

Dveře se zavřely a oni tři mlčky sešli ze schodů. Simona se kousala do rtů. Měla žaludek jako na vodě, ochablé tělo a pocit, že každou chvíli spadne ze schodů. Neměla se čeho přidržet, protože tu nebylo zábradlí a podél stěny šel táta. Přilepený na stěnu. Také vypadal, že spadne. Ale jeho kroky nebyly váhavé. Byly rozhodné nebo přinejmenším těžké a rázné, což mohlo evokovat rozhodnost. Pohled upíral do země, zatínal pěsti a jazykem si přejížděl po rtech. Mohla vidět pramínek slin, jak putuje z jedné strany na druhou. Chtěla mu něco říct, ale neodvažovala se. Cítila jeho zlost. Protože nyní už nebyl nervózní ani napjatý, něco se v něm uvolnilo. Ale ne nic dobrého. Ne pro ni. Zuřil. Téměř slyšela tlukot srdce, jak mu buší. Bezděčně se podívala na jeho kožený pásek. Nevyvolával v ní ale strach, jen více smutku, protože vypadal opotřebovaně a staře. Pokusila se ho vzít za ruku, ale on sestupoval čím dál rychleji, nedosažitelně. Ne, nepodívá se na ni ani ji nevezme za ruku. To se nedá vydržet. A schodiště se zdálo nekonečné.

Alejandro dorazil do přízemí, prudce rozrazil dveře a Simona si vzpomněla na rány, které se ozývaly, když se zavíral u sebe v pokoji, a běžela honem dolů a ven. Aby zůstala s ním. Nemohla se znovu ocitnout *mimo*.

Když vyšli, paprsky slunce ji bolestivě zasáhly do očí; v protisvětle sotva viděla tátovu temnou siluetu.

„A teď už budeš mít vizitku jako maminka?“ zeptala se Pía, když konečně vyšla. On nezvedl pohled a začal něco hledat po kapsách.

„Tati!“ vykřikla najednou Pía, jak to dělávala, když byla kvůli nějaké události moc nervózní, to se vždycky postavila do okna a křičela: Vánoce! nebo Narozeniny! Také vnímala napětí a potřebovala, aby rychle skončilo.

„Taková hloupost!“ vyhrkl táta a chytil se rukama za hlavu. „Taková hanba!“ křičel a popustil uzdu vzteku. „Taková hanba!“ řekl ještě jednou a otočil se na Simonu. Podíval se jí zpřímá do očí, které byly červenohnědé, stejné jako jeho, a ona na něj upřela pohled a konečně uviděla otcovo opovržení. „Já jsem takový blbec! Takový hlupák! Taková hanba!“

Otočil se a vydal se zpátky s neustálým mumláním.

Simona ochromeně, s očima plnýma slz ztuhla. Tělo se jí chvělo, měla pocit, že na ni padá celý svět a ona ho sama neunes. Protože je sama. Zmýlila se. Udělala strašlivou chybu. Zostudila tátu a on jí to nikdy neodpustí. Nikdy jí to neodpustí. Už nikdy nebudou zpívat písničky, nikdy ji nepřekvapí lechtáním. Zničila jsem ho, pomyslela si, a právě když měla pocit, že se jí na hlavu řítí veškerý smutek světa, objevil se před ní kulatý obličej mladší sestry. Měla vykulené, zmatené, ustrašené oči. V tu chvíli si ji Simona pořádně prohlédla. Podívala se na sestru jako nikdy předtím a začala ji litovat, litovala ji dokonce víc než samu sebe. Protože sestra nerozuměla, co se stalo, kdežto ona ano. Tohle odpoledne nebudou hranolky. A hotovo, to je všechno. Pevně ji chytila za ruku a vydaly se na cestu domů, následovaly rychlé tátovy kroky dolů ulicí Bellavista.

TETA CHŮVA

Schovávám se. Ponořená v mlhavé temnotě, která obklopuje proužek vznášejícího se světla, jedinou hranici mého úkrytu. Schovávám se, i když si přesně nevzpomínám proč. Vím, že se skrývám, ale asi tak, jako se člověk skrývá před sluncem ve stínu stromu. Jsem klidná a zároveň jako bych čekala, až se něco uklidní, abych mohla vylézt. Jsem pod postelí. Je mi sedm let a slyším maminku, jak mě volá. Hledá mě. Hlavu mám položenou na překřížených pažích. Ve vzduchu je cítit prach a podlaha je studená. Z místa, kde ležím, vidím poslední šuplík prádelníku a noční stolek z boku. Nejvíce vyniká koberec, barevná vlákna, která netvoří žádný obrázek. Ale kdybych se dívala ode dveří pokoje, pozornost by upoutala postel: bílá pelest ze dřeva, květinový polštář. Postel vybraná speciálně pro mě, jako všechny věci, které mám, které jsem měla. Jsem však pod postelí. Ukrytá, v bezpečí. Možná si hraju. Když jsem byla malá, všechno mi připadalo jako hra. Vím jen, že co si pamatuju, byl tento meziprostor ohraničený prkny, která podpírají matraci, a podlahovými prkny, mým oblíbeným místem. Matčin hlas se přibližuje. Vidím její podpatky, když vchází do pokoje. Volá mě ještě jednou a vzdaluje se, aby pokračovala v hledání. Neviděla mě. A tak vylezu.

„Kde jsi byla?“ říká, když mi upravuje oblečení. Vypadá mladě. Vlasy přirozeně tmavé barvy má rozpuštěné. Mám ji tolik ráda. Občas, když je pozdě a ona nejde z práce, představuju si, že zemřela, že už nikdy nepříjde. Rozbrečím se a snažím se vybavit si její obličej. Někdy se mi to povede a jindy ne. V tom věku jsem věřila, že představit si někoho se zavřenýma očima nebo si vybavit jeho hlas, je jediný způsob, jak dokázat, že ho máš opravdu rád. Kdyby maminka nepřišla, byla by to moje chyba, boží trest za mou neposlušnost. Tak jsem se v tom věku trápila, viditelně, přehnaně, z malicherných, ale konkrétních důvodů. Nikdy by mě nenapadlo, jak se karta obrátí, ani že bolest může být skrytý pocit, který se tiše plíží a hromadí zášť, a člověk si toho ani nevšimne.

„Víš, že táta přišel o práci, vid?“ říká mi nejistým tónem. Přikývnu. „Hm...“ pokračuje opatrně, ale nic víc nedodá. „Běž se rozloučit se Soniou.“

„Proč? Kam jde?“

„Jdeme darovat její oblečení. Do domova důchodců.“

„Jdu taky?“ ptám se s úsměvem.

Běžím do Soniina pokoje a najdu ji, jak sedí na posteli obklopená černými igelitovými pytli. Nevšimá si mé přítomnosti, pláče.

Její pokoj je dalším z mých oblíbených míst. Je bílý a vypadá jako nemocniční. Nábytek je ryze praktický: postel, vestavěná skříň, lampa, budík. Sonia s námi žije už tři roky. Od

pondělí do sobotního odpoledne, kdy odchází do svého „opravdového domova“, jak říkává, když se na mě zlobí.

Uchovávám si vzpomínku na dvě chvíle, které popisují můj život s ní.

První je každodenní. Rukama hrajeme stínové divadlo. Nic působivého, ohýbáme zápěstí a otevíráme nebo zavíráme pěsti, abychom vytvořily labutě a zápasící hady. Fascinuje mě to, ani ne tak zvířata, ale to, co děláme: přesně tohle dělají ve filmech všichni kamarádi nebo rodiče s dětmi, když jsou šťastní. Sonia má velké ruce, jako nafouknuté gumové rukavice, a proto jsou její postavičky vždycky mnohem mohutnější. Směju se a ona říká, že moje prsty připomínají špagety, snažím se tedy polapit její ruce, a když vidí ten komický rozdíl, také vyprskne smíchy. Její ruce jsou hodně hrubé, vypadá to, jako by pracovala s hlinou a blátem, ale ve skutečnosti jsou její ruce poznamenané opačnou prací, popraskané od mýdla a chloru, hadrů a košťat, kterými uklízí prach.

Druhá chvíle není moje vzpomínka. Je to příběh, ve kterém hraju hlavní roli, ale nezapamatovala jsem si ho sama. Rodiče ho opakovali tak často, až se mi vryl do paměti. Holčička vytočí číslo do matčiny práce a nervózně vyčkává. Žena Sonia leží v posteli, bez hnutí jako mumie. Holčička se ženou na sebe v tichosti hledí a jedna té druhé věnuje zklamáný pohled, budou muset vydržet do devíti do večera. „Nemohla jsem odejít dřív,“ říkám si pro sebe; doslova opakuji matčina slova, svědectví vlastních myšlenek. „Připoutala ji k posteli. Nevím, jak ji to napadlo,“ říkám si znovu a hlas doprovází smích. Byla to bezvýznamná lumpárna: v domě jsme měli pouta a já jsem si s nimi chtěla hrát. Je neuvěřitelné, jak může něco, co si ani nepamätujete, přetrvat tak dlouho. Občas se ptám, proč jsem to zapoměla; není to věkem, pamätuju si věci z doby, kdy jsem byla ještě menší. Proto si myslím, že v tom bude něco víc, myslím, že jsem na to zapomněla, abych se svým způsobem zbavila části sebe sama. Jako by spoutání Sonii odhalovalo něco skrytého za pouhou hrou; záblesk ubohosti a moci rozmazlené holky.

Sednu si vedle Sonii a ona přizná, že oblečení nejdeme darovat. Bere si ho s sebou, už u nás nebude. Poté přijde maminka a vidí nás v objetí. Zavážeme pytle a neseme je do její nové práce, do velkého domu, kde bydlí starý muž, o kterého se bude starat.

Od těch událostí uběhlo už dvacet let.

Stalo se to na konci devadesátých let, kdy se zdálo, že všechno klape a šlape. Měli jsme pronajatý dům v Recoletě na předměstí Santiaga, protože to měl táta blízko do práce, i když říkat „blízko“ je tak trochu ironie. Než šel táta do práce poprvé, pokusil se mi o ní vyprávět: nakreslil panáčka, který měl tělo z čárek, obrovskou hlavu a místo klobouku trojúhelník. Přikreslil pŕlměsíc jako pusu a dvě šikmé čárky jako oči. „Vidíš?“ řekl, ukazováčky si protáhl

koutky očí. „Číňani,“ vysvětlil, „tvůj táta pracuje s Číňany,“ i když to ve skutečnosti byli Korejci. Často to opakoval, aby mě zaujal. Ale mě nepřekvapoval ani tak fakt, že nějací lidé mají šikmé oči, jako spíš to, že existuje země, která je jich plná. Fascinovala mě představa, že ho jednou doprovodím na cestách a ta s divnýma očima budu já. Samozřejmě jsem se nikdy nikam nedostala, ani do čtvrti Patronato, kde měli lokály Korejci, se kterými pracoval. Buď jsem tomu nerozuměla, nebo mi to neřekli, ale to, čemu byla má rodina o rok a půl později vystavena, mělo jméno: „Asijská krize“.

Nebylo to tátovo první období bez práce, zato nejdramatičtější. Vždy vymýšlel obchody, které nevyšly nebo je po čase opouštěl. Vzpomínám si, že nějakou dobu řídil taxi a předtím že si pronajal lokál ve čtvrti San Diego, kde prodával plastové misky, sklenice, nočníky a talíře. Říkal, že by nemohl mít normální práci, protože by nesnesl, aby mu šéfové rozkazovali. Myslím, že měl trochu trauma ze svého táty, mého dědečka, který byl velmi přísný. Byl to policista a od malička na tátu naléhal, aby šel v jeho stopách. Ta pouta byla jeho. Daroval nám je spolu se sadou obušků. Měly chránit rodinu, ačkoli byly použity jen jednou, a to na spoutání Sonii. Možná je dědeček dal tátovi, aby mu vmetl do tváře, jak je sám bezbranný a nejistý. Aby mu připomněl, čím mohl být, ale není.

Žádný projekt ho neuchvátil tolik, jako obchodování s Korejci. Protože byl přesvědčený, že konečně udělá velkou díru na trhu a získá ekonomickou nezávislost, požádal několik bank o půjčku. Maminka o tom nevěděla nebo vědět nechtěla. Poté co se všechno rozpadlo, už nikdy nebyl jako dřív. Ztratil energii a po dlouhý čas ho provázel výraz smutného překvapení v obličejí, jako u hráče, který prohrál všechny své žetony, aniž si toho všiml.

Nic jiného si o tátovi nepamatuju, nevím, ani mi nic jiného nevyprávěli. Když zůstal bez práce, začal navzdory očekávání trávit mnohem méně času doma, dokonce ještě méně, než když cestoval do Koreje. Nikdy jsem nevěděla, kam odchází, a maminka zřejmě také ne, protože se brzy rozpoutaly hádky.

Maminka byla inteligentní a ctizádostivá žena. Směřovala vždy dopředu a nestarala se o to, co nechává za sebou. Víím to, protože mi vyprávěla příběhy o svém dětství v chudobě a jak ji překonala. Maminka věřila, že se může odpoutat od svých kořenů rychle a jednoduše, automaticky, jako když si někdo po pádu oklepe špinu z oblečení. Byla odvážná a jednu dobu i optimistická. Myslela si, že stačí, když člověk přesně ví, co chce. Předpokládám, že když poznala tátu, musel jí připadat velmi podnikavý. Ale s jejími plány to šlo vždy z kopce. Nejdřív otěhotněla a musela se vdát. Poté podpořila manžela ve všech jeho projektech, on zůstal bez práce a ona si brzy uvědomila, že manželství krachuje také. Jistě že maminka nikdy

nepomyslela na rozvod, alespoň ne v té době. Na jednu stranu byla příliš konzervativní a na druhou přijmout porážku bylo pro ni ještě horší než být poražena.

A tak rodiče zosnovali spiknutí, aniž jsem si toho všimla. Bylo mi sedm a s jistotou jsem pochopila jen to, že Sonia odešla, já strávila nějaký čas doma sama a poté se k nám přistěhovala teta Chůva.

Byla to mamčinina teta a jmenovala se Mónica, ale všichni z rodiny jí říkali teta Chůva. Nejlépe si pamatuju její oči, ačkoli je měla schované za velkými brýlemi. Byly černé, takže člověk nedokázal rozlišit panenku od duhovky, obklopené řídkými řasami, které vyvolávaly představu opelichaného ptáka. Takový byl její vzhled obecně, vzhled holého a bezbranného zvířátka.

„Já tě nechci! Běž pryč,“ křičela jsem na ní poprvé, když jsme se ráno ocitly v kuchyni spolu. Bylo vidět, že si s přípravou snídaně dala záležet: nakrájené ovoce, mléko s čokoládou. „Nechci tě. Chci Soniu,“ rozkřičela jsem se znovu a hlas se mi třásl. Chůva vyndala ořechový koláč z trouby, ukrojila kousek a s úsměvem mi ho podala.

„Člověk si zvykne na všechno,“ řekla omluvným tónem se stálým úsměvem, který napínal milion vrásek kolem úst. Bílé vlasy měla rozčuchané jako vždy. Měla snědou, opálenou kůži a na zádech malý hrb.

Samozřejmě jsem tetu znala už z dřívějšíka, ale neznala jsem žádné detaily z jejího života.

Bylo jí šedesát pět, ačkoli všechno nasvědčovalo tomu, že je starší, protože do matriky jí zapsali, když byla dost stará na to, aby si to pamatovala. Byla nejstarší ze tří sester, nevlastních sester, přesněji řečeno. Údajně byla dcerou nějakého Turka, pro kterého pracovala její matka, nebo se to alespoň říkalo. Každopádně, vlastního otce nikdy nepoznala, i když pro ni to byla spíš veselá historka než tragédie. Na rozdíl od svých sester se nikdy nevdala. Zůstala doma, aby se postarala o matku. V šedesátých letech pracovala v textilní továrně Hirmas jako švadlena. Celý plat odevzdávala matce, která též rozhodovala, co se doma udělá a co ne. Během diktatury továrnu zavřeli, stejně jako mnohé další. Získala práci chůvy a za pár let, těsně po matčině smrti, začala hlídat děti svých sester. A právě tehdy se jméno Mónica skrylo za její hlavní poslání a pro všechny se stala Chůvou, tetou Chůvou.

Za to, že se o mě stará, jí maminka neplatila, ale ne kvůli našim finančním problémům, nebo nejenom kvůli nim. Fakt, že po matčině smrti nemá kam jít, byl tak očividný, jako ten, že po deseti letech už ji nikdo, žádná ze sester ani neteří, u sebe nechtěl. Nebylo potřeba to dál vysvětlovat; maminka jí nabídla ubytování a jídlo přinejmenším do té doby, než se o sebe budu moct starat sama, čas více než dostatečný, když vezmeme v úvahu, jak dlouho ještě mohla žít.

Samozřejmě že tohle všechno jsem se dozvěděla až mnohem později, téměř ve stejný okamžik, kdy jsem pochopila, že navzdory tomu, jak vypadá, není Chůva tak křehká, jak se všichni domnívali.

„Nikdy tě nebudu mít ráda!“

To ráno jsem se snídaně nedotkla. Tetino úsilí nebo něco v její laskavosti mě šíleně rozčílilo. Běžela jsem do pokoje a schovala se pod postel. Věděla jsem, že nemůže za Soniin odchod. Ale když ne ona, tak kdo? V mé hlavě za to někdo musel být zodpovědný a zaplatit za to. Ve skutečnosti mě možná vyvádělo z míry právě to, že jsem nevěděla, kdo je za to zodpovědný nebo jestli vůbec někdo takový je. Odešla jsem do školy sama, a přestože jsem celý zbytek dopoledne měla hlad, když jsem dorazila domů, dál jsem jídlo odmítala. Během odpoledne jsem tetu znovu neviděla. Chtěla jsem jen zmizet pod postelí.

Před nedávnem jsem četla děsivou zprávu. O požáru, který zničil druhé patro domu jedné velmi chudé rodiny. V koupelně vybuchl ohřívač vody a děti byly nahoře. Čtyři mrtví sourozenci. Nejmladší dvouletý; nejstarší desetiletá. V posledních odstavcích se psalo, že těla byla nalezena pod postelí v pokoji, kde spolu všichni spali. Byl to detail, pár vět na konci, ale pořád jsem si musela představovat celou scénu: vyděšené děti, které nevědí, co dělat, kam utéct. Jen jedno místo vypadá jako záchrana před plameny. Místo, které je ochránilo při jiných příležitostech, které jim někdy připadalo jako hradby, ale teď je to past. Nicméně nejstarší sestra věří, že tady budou v bezpečí nebo přinejmenším sourozence přesvědčí, že budou, jako už tolikrát, to je uklidní. Vidina dětí, jak se drží za ruce a čekají, až všechno přejde, se mi znovu a znovu vrací na mysl. Koho vinit? Sousedka, která je hlídala, nebyla schopná vyjít schody a zachránit je. A děti jsou stále pod postelí, obklopené ohněm. Co si o tom člověk může myslet? Kdo nese zodpovědnost ne za nehodu, ale za to, že si děti myslí, že pod postelí budou ve větším bezpečí?

První večer, který s námi teta Chůva trávil, ke mně do pokoje přišla maminka. Slyšela jsem ji stoupat po schodech. Narážela do dřeva hranatými podpatky, které nazývala klasickými, ale pro ostatní byly prostě staré. Silné a razantní kroky, přesně tak chtěla, aby ji vnímali. Úplně jiné kroky než ty, které jsem poslouchala za svítání, když šla bosa. Scházela kolem čtvrté ráno, potmě a opatrně, aby nikoho nevzbudila. V jejích nočních krocích bylo něco, co nikomu neukazovala, trochu strachu a podřízenosti. Představovala jsem si, jak stojí a dívá se z okna, skrytá za závěsem. Nikdy jsem se neodvážila sejít dolů a zjistit, co dělá.

Rozsvítila lampu na nočním stolku a posadila se na postel. „Jsi vzhůru?“ zeptala se. Já jsem se okamžitě otočila. Vypadala unaveně, zrudně. Budila dojem, že tady nechce být, jako by ji donutili se mnou zůstat. Mnohokrát jsem cítila, že se mezi nás něco staví, jako bychom

nevyhnutelně vdechovaly odpor, který se vznášel ve vzduchu. Omezila se pouze na to, že mlčela a dlaní uhlazovala prostěradlo.

„Teta Chůva byla vždycky stejná,“ řekla po chvíli s nádechem opovržení, který ale v jádru skrýval určitý obdiv. Myslela jsem si, že mi přišla vynadat za to, že jsem na Chůvu při snídani křičela, ale neřekla nic, co by naznačovalo, že o tom ví. Místo toho mi vyprávěla, že s ní žila od pěti let. Že její matka měla dvě dcery brzy po sobě a nemohla se o obě postarat, připočteme-li k tomu ještě další tři sourozence. A protože byla nejstarší, padlo na ni odejít k tetě. Moc dobře jsem nechápala kam tím míří, ale starosti mi dělal chlad, se kterým se mnou mluvila. Vyprávěla, že bydlely ve starém domě s dřevěným stropem, a když měla noční můry, teta si lehla vedle ní a počítaly spolu suky ve stropních prknech. Hra končila, když maminka usnula. Podívala jsem se na strop svého pokoje, byl hladký a měl na sobě světélkující hvězdy. Ona se dívala do prázdna, zamlklá, a po chvíli se rozloučila.

„Táta?“ zeptala se ze dveří.

Podívala jsem se na ni bez odpovědi.

Než odešla, zhluboka si povzdechla. Zula si boty a do svého pokoje pokračovala v punčochách.

Tu noc jsem nemohla usnout. Maminčina návštěva mě velmi znervóznila, i když jsem nevěděla proč. Stávalo se mi to před začátkem školy nebo prázdnin, ale tohle bylo jiné. Připadalo mi, že se dusím, jako by příkrývky hrozně ztěžkly. Už jsem neměla hlad, ale pocit prázdna se ještě zvětšil. Pořád jsem musela myslet na maminku, když byla dítě; malá, v noci vyděšená. Tak proto scházela za svítání po schodech bosá? Bála se i jako dospělá? Myslím, že to bylo poprvé, co jsem nemohla spát, musela jsem nad všemi těmi věcmi přemýšlet. Za svítání jsem uslyšela tátu. Zaslechla jsem rachot klíčů, když zamykal hlavní dveře. Následovalo zase ticho na ulici, bzuchení žárovek pouličních lamp, vrzání nábytku. Hluk se vrátil s auty a prvními paprsky slunce.

Když se mi konečně podařilo zavřít oči, připadal mi pokoj ledově modrý.

Vstala jsem po desáté a ještě rozespalá jsem šla do pokoje rodičů; postel už byla ustlaná a prázdná. Byla sobota a v domě panovalo ticho. Vzpomněla jsem si na předchozí večer, na rozhovor s maminkou, a rozeběhla jsem se do pokoje tety Chůvy. Potřebovala jsem se jí omluvit, že jsem na ni křičela. Proběhla jsem obývací pokoj, jídelnu a kuchyň. Nikdo tam nebyl. Od té doby, co Sonia odešla, jsem do pokoje pro chůvu nevstoupila, a když jsem to udělala, byla jsem překvapená; stejné bílé stěny vypadaly úplně jinak, jako by byly skutečně obydlené. Bylo tu mnohem více nábytku přeplněného fotkami a cetkami. Staré věci. Mou pozornost

upoutala jedna černobílá fotografie. Její rámeček budil dojem pochromovaného, přestože byl z plastu. Na fotce seděla na dřevěné lavičce žena se dvěma holčičkami. Ta dospělá je bezpochyby teta Chůva. Stejná ohnutá záda, laskavý úsměv a trpělivý výraz. Má krátké vlasy a na sobě květovanou zástěru. Přiblížím se k rámečku a snažím se rozeznat dvě holičky, a objeví se odraz mého vlastního obličeje. Dívám se na sebe jako do zrcadla, ale odraz se mi nepodobá, jako by to byla jiná holka. Pozoruju ji. Má šedý, přízračný obličej. Vlastně ani nevypadá jako holčička, spíš jako by byla bezvěká. Cítím, jak se mi stahuje hrudník, a vyděšeně běžím do úkrytu.

Ještě než vstoupím do pokoje, zaměřím se na zvuky v domě. Nic. Případá mi, že stojím na prahu celou věčnost. Jsem úplně sama. Možná už se nevrátí, pomyslím si, a i když je to hloupý nápad, protože její věci jsou stále tady, trápí mě to. Ublížila jsem jí, říkám si, když si vzpomenu na svůj křik z včerejšího rána. A když už mi všechno přerůstá přes hlavu, vidím, že pod postelí něco leží. Je to dárek, ale není zabalený, je omotaný stužkou a na něm leží balíček karamel. Jsou to látkové kapesníčky, jaké se nosí v kapse. Pouzdro má na sobě nějaké čínské znaky. Už jsem podobné viděla, táta mi je ukázal, když pracoval s Korejci, podle něj to byl složitý jazyk, ale pro mě to byly spíše obrázky než slova: profil kráčejícího muže, dům, větve stromu. Vyndám kapesníčky, jsou bílé a mají vyšité květy v pastelových barvách. Nikdy jsem nic takového nedostala. Slyším, jak se otevírají a zavírají dveře. Někdo stoupá po schodech, kroky jsou skoro nepostřehnutelné, jako by ten člověk šel bos.

„Byla jsem na trhu,“ říká teta a přikročí ke mně. Sedím na posteli se skloněnou hlavou a dívám se na kapesníčky v ruce. „Dalo mi zabrat vyjít sem nahoru,“ směje se a ukazuje na svá hrbatá záda.

„Promiň,“ vzlykám. Vezme kapesníček a osuší mi tváře. Je hrubý a téměř se nenamočí.

„Mám několik podobných,“ říká teta, „dost se mi hodily.“

Už nikdy se neocitnu doma sama. Vyrůstám vedle ní a ona stárne po mém boku. Ráda si myslívám, že „jsme se našly“, jako se najdou dvě cizí děti a celé odpoledne si hrají, důvěřivé, netečné k obezřetnosti a podezřívavosti rodičů. Díváme se na seriály, navzájem se češeme. Sepisujeme seznam na trh, zpočátku diktuju a ona zapisuje, ale postupem času si měníme role, protože už je pro ni psaní obtížné. Teta Chůva je stále zamlklá, takže si moc nepovídáme. V každém případě to není potřeba, perfektně si rozumíme, vypadá to, že nás spojuje právě ticho.

Nejvíce času trávíme v kuchyni, což je pro tetu Chůvu přirozené prostředí. Je jí to očividně pohodlné, místo, kde si svobodně dělá vše po svém, připravuje tu jídla na každý den a jedenkrát do měsíce i svoji specialitu: ořechový koláč. Víím, že je tu v bezpečí jako v bunkru, a já se tu také cítím chráněná a občas se mi zdá, jako bych byla pod velikou postelí.

Okolo sedmé večer začíná má oblíbená část dne. Teta rozprostře ručníky na stůl, přinese koš s prádlem a zapne rádio. Žehlí. Já nedělám nic, jenom tam jsem. Vždycky posloucháme stejný program, rozhlasové inscenace v celostátním rozhlase. Příběhy jsou vždy napínavé, probouzejí ve mně zvědavost, zároveň mě fascinují a znepokojují; přitahují mě vraždy a pronásledování, dlouhé a stinné chodby, kde se pozorují dva neznámí. Vidím nás v kuchyni, mlčky, vtažené do zápletek příběhů. Vzduch je trochu dusivý kvůli páře ze žehličky a odpolední světlo slábne v téměř stejném rytmu, v jakém postupuje hlas vypravěče. Všechno tone v přítmí, dokud nemusíme rozsvítit světlo a vypnout rádio.

Kuchyně je stále naším místem, ale už je mi patnáct a potom šestnáct, sedmnáct a věci se mění tolik, že nevím, do jaké míry je stejný náš pronajatý dům, do jaké míry jsme stejná rodina. Nebo se možná příliš vzdaluju od domu a od rodiny. Mám dva mladší sourozence, tátu s příležitostnou prací a maminku noční kroky. Brzy ale nebudu mít nic.

Jediná více méně nedotčená věc, kterou udržuju, je vztah s tetou Chůvou. Každý večer chodím do jejího pokoje a loučím se s ní hravými větami, které mě naučila, když mi bylo sedm. S ní se stále chovám jako dítě.

Teta si vyčerpaně sedá. Před ní je komínek vyžehleného a složeného prádla. Rozhlasový program už neexistuje. Sedíme v kuchyni téměř potmě. Zítra odejdu z domu a kromě pár kamarádů, kteří mi pomohou, o tom nikdo neví. Jí jsem to neřekla, nemůžu riskovat, že ztratím část odvahy, kterou potřebuju na útěk. Když jsem jako malá bezmocně brečela, když jsem nedostala, co jsem chtěla, nebo po hádce s rodiči, mě teta Chůva uklidňovala slovy: „Člověk musí být vděčný.“ Nyní však vím, že už v těch slovech nenajdu útěchu.

Ani jedna z nás nerozsvítí světlo. Sedíme klidněji než obvykle. Myslím, že ve skutečnosti není třeba jí o tom říkat, svým způsobem už to ví. Dívá se na mě a vidím, že se jí oči zakalují šedí, není to šed' dešťová, ale spíš kouřová. Je to naposledy, co jsme spolu v kuchyni, a její pohled mi připadá jako odpověď na rozhodnutí utéct: „Takový byl můj život, chápu, že ne všichni mohou být vděční.“ Objímáme se, je to naše rozloučení.

Věděla jsem, jaké to bude. Nějaký čas bude těžké se se mnou spojit, nicméně kromě jednoho hovoru z telefonní budky, jsem tetu Chůvu už nikdy nekontaktovala ani nenavštívila. Něco se musí obětovat, říkala jsem si a dál si žila svůj život, život, o kterém jsem si tenkrát myslela, že mi zcela náleží.

Znovu jsem ji viděla až po pěti letech na jejím pohřbu. Když jsem dorazila na obřad, matka mě pozdravila stručným a odměřeným „ahoj“. U nebožky jsme bděli v pohřebním ústavu ve čtvrti Independencia a matka se postarala téměř o vše: papírování, vítání hostů, nabízení

kávy, čaje, sušenek, rozmístění květin okolo. Večer jsme se setkaly na ulici. Kouřila jsem cigaretu a ona vycházela, aby si zapálila. Měla kruhy pod očima a řekla mi, že se obřad nekonal doma, protože už tam nebydlí. Já už to věděla a nezeptala jsem se na nic jiného, ani ona nepokračovala ve vyprávění. Otec v pohřebním ústavu nebyl, a to jsem také věděla.

Teta Chůva na sobě měla šaty v námořnické modři, její oblíbené barvě. Zeptala jsem se, jestli je vybrala, a řekla, že ano, že ji oblékla a že jí nemohla nasadit zubní náhradu, protože měla příliš ztuhlé čelistní svaly.

„Jak se máš ty?“ zeptala se. Nemluvily jsme spolu od té doby, co jsem odešla z domu.

„Dobře,“ odpověděla jsem. „A ty?“

„Dobře.“

Mlčely jsme a čekaly, až cigarety dohoří. Přála jsem si s ní mluvit, ptát se a odpovídat, i když jsem moc dobře nevěděla o čem. Jakmile jsem ji uviděla, chtělo se mi brečet, ale ovládla jsem se. Po celou dobu jsem byla neúprosná. Vytvořil se ve mně určitý odpor a nemohla jsem udělat nic, abych ho překonala. Jí se možná dělo něco podobného.

„Volala tvého tátu. Než zemřela, několikrát zavolala jeho jméno,“ řekla, když odhodila nedopalek na zem. „To mi řekly sestry. Zemřela za svítání a předtím si povídala pro sebe, volala tvého tátu.“

Někdy se v noci budívám a chodím bosa po pronajatém bytě. Dnes v noci jsem došla do kuchyně a dívám se z okna, které vede na jih. Nad anténou budovy září Venuše. Od smrti tety Chůvy uběhl rok a já se snažím si představit, že tady chodí, tak jako v kuchyni mého dětství, a zní tu cinkání hrnců a talířů v každodenním ruchu. Představuju si, že stojím uprostřed, nic nedělám, jen tam jsem, po jejím boku.

Než dorazil pohřební vůz, několik málo příbuzných, kteří stáli okolo rakve, řeklo pár slov na rozloučenou. Já jsem také chtěla něco říct, ale nemohla jsem. Chtěla jsem mluvit o všech věcech, které mě teta Chůva naučila, chtěla jsem mluvit o tichu. Teta Chůva byla zamlklá a všechna ta odpoledne, která jsme trávily spolu v kuchyni, mi ukazovala ticho, jak je krásné. To bych ráda řekla, ale neudělala jsem to. V matčině přítomnosti mi to nepřipadalo nejvhodnější. Pravda je, že jsem to neřekla, protože jsem se neodvážila. Bylo by to jako tvrdit, že jsem se od ní něco naučila, bylo by to jako se s ní srovnávat. Nebyla jsem jako ona. Nevzala bych na sebe zodpovědnost, neudělala bych nic, co udělala ona. A kdo by to dokázal udělat? Starat se o životy všech kromě toho svého. Obětovat se ostatním, být jimi zapomenuta a být vděčná. Já nechtěla být vděčná, v sedmnácti jsem se rozhodla, že se musím starat sama o sebe. Myslela jsem si, že můžu opustit vlastní rodinu, opustit každého, když to bude nutné, navždy vykořenit a zbavit se následků. Měla jsem naději, že můžu zapomenout. Toužila jsem po svobodě hrdinky, po

vlastním životě, po štěstí. Tehdy jsem se směšně postavila světu a myslela si, že ho můžu porazit a vyváznout bez újmy.

AMERICKÉ NADŠENÍ

Před pár měsíci jsem se sešla s kamarádkou Dorothy. V době, kdy jsme pracovaly ve Friday's, ona jako barmanka a já jako servírka, jsme si byly dost blízké, ale naposledy jsme se viděly dávno. Už to budou skoro tři roky, krátce poté, co se jí narodil syn a já dala výpověď. Zkontaktovala mě přes Facebook a navrhla, abychom se sešly v tom starém lokále ve čtvrti El Golf, nyní předělaném na italskou restauraci. „Abychom zavzpomínaly na staré časy,“ psala ve zprávě. Ne „dobré časy“ ani „naše časy“: jejich jediná charakteristika byla, že zůstaly dávno v minulosti. Zdálo se mi, že z jejich slov cítím jistou odtažitost, což mě překvapilo, ale souhlasila jsem, že takhle se dají definovat nejlépe.

Žádnou jinou práci jsem nikdy nenáviděla tolik, jako dělat servírku ve Friday's. Nicméně když jsem to odpoledne viděla, jak se všechno změnilo, zastesklo se mi. Nebyl tu veliký barový pult z dubového dřeva ani větrák nad ním, květináč s palmou uprostřed lokálu, starožitnosti, bronzové zábradlí, červeno-bíle pruhované ubrusy ani lampy Tiffany. Zmátlo mě to. Předtím jsem všechny ty věci čistila podrážděně a úmyslně nedbale, a teď jsem je postrádala.

Dorothy na mě čekala, seděla a prohlížela si jídelní lístek. Sklonila jsem se k ní, jako jsme to dělávali ve Friday's, abychom navodili blízkost se zákazníky, a tím groteskně veselým hlasem, který měl navozovat americké nadšení, jsem řekla: „*Thank God It's Friday.*“

Trochu rozpačitě se usmála.

Vypadala moc hezky, jinak, než jsem si ji pamatovala. Byla hubenější, měla černé vlasy po ramena a modré *vintage* šaty, které jí perfektně seděly.

Řekla jsem jí to:

„Vypadáš nádherně.“

„Ty jsi pořád stejná,“ odpověděla. Můj výraz nejspíš prozradil jistou lítost, protože se hned opravila: „Chci říct, že jsi krásná. Stejně krásná jako vždycky.“

Nejdřív jsme probraly, co je nového. Nebyla jsem se sebou příliš spokojená, proto jsem se omezila na nejednoznačné odpovědi nebo jsem se určitým tématům jednoduše vyhýbala. Dělalo mi potíže přiznat, že se mi nedaří, protože jsem se za to styděla, zvláště, když jsem si představovala, jaká jsem bývala povýšená a idealistická, když jsem poznala Dorothy.

Ona mi naopak velmi nadšeně vyprávěla o synovi, kterému už jsou dva roky a osm měsíců, o několikaměsíčním vztahu s mořským biologem a o práci manažera zákaznických účtů v bance *Banco de Chile*. Její nadšení mi znělo přehnaně a trochu nuceně. Měla jsem pocit, že se mi chce pochlubit svými úspěchy, ne však proto, abych se cítila špatně. Myslím, že v hloubi duše potřebovala, aby její způsob života někdo schválil, požehnal mu, abych to udělala já. To ale neznamená, že za tím nebyla cítit zatrpkllost.

V našem dřívějším přátelství jsem byla sebevědomá já. Bylo mi devatenáct, studovala jsem literaturu a vždy mluvila o tématech, která mě fascinovala a považovala jsem je za důležitá: o filozofii, politice, filmu, poezii. Dorothy mě nejistě a netečně poslouchala. Byla o pár let starší než já a pracovala na plný úvazek, aby pomohla doma, a neustále se něčím zaměstnávala. Bydlela s matkou, dvěma tetami a sestřenicemi v domě prarodičů. Otec žil v Miami – to on vybral tohle americké jméno – a naposledy spolu byli v kontaktu, když chodila na vysokou (poslal jí nějaká CD kapely Incubus).

Dělat servírku přinášelo ovoce po finanční stránce, ale v té době mi nepřipadalo, že se člověk může takovou prací pyšnit. Říkala jsem to i Dorothy a vždycky jsem naléhala, tlačila na ni, aby studovala nebo se o něco zajímala. Myslím, že jsem o sobě měla vysoké mínění, i když to byl z velké části obranný mechanismus. Tehdy jsem bydlela a živila se sama a myšlenka, že jsem něco víc než obyčejná servírka, předurčená pracovat ve velkolepějším zaměstnání, mi dodávala potřebnou odvahu vydržet vyčerpávající rutinu, a především se správně rozhodovat. Takový život jsem si zvolila, když jsem brzy odešla od rodičů.

„Pořád na tebe vzpomínám,“ řekla Dorothy tónem, který se mi zdál příliš neutrální.

Znepokojilo mě, že jsem nedokázala rozluštit, jestli se jedná o dobré, nebo špatné vzpomínky.

Protože tu bylo další zamlčované téma. Když Dorothy otěhotněla, nejprve se rozhodla pro potrat a já s ní šla koupit Misotrol, lehla si vedle ní na postel a zvedla roztažené nohy, abych ji podpořila. Nezafungovalo to. Nejspíš jí prodali falešné pilulky a podruhé už se o to nepokusila. Nikdy mi neřekla, jestli toho pokusu lituje, ale cítila jsem určité napětí, když jsme mluvily o jejím synovi, myslím, že v jádru, na nějakém nevědomém místě hluboko v srdci, mi vyčítala, že jsem ji podporovala v něčem, co už si teď bezpochyby nepřála. Tak jako tak, nemůžu říct, že jsme se odcizily z tohoto důvodu. Když jsem zmizela, nebylo to proto, že bych se cítila nepříjemně, jednoduše jsem přestala pracovat v restauraci a starala jsem se o vlastní zájmy.

Dobře jsme se v těch dobách bavily. Já schovávala zbytky po hostech, a potom jsme je potají dojídaly, Dorothy zase zbytky džusů a milkshakeů z mixéru. Občas večer jsem uprostřed shonu v plném lokále – používá se termín „včelín“ – pospíchala do kuchyně a říkala jí „stále po žluté cestě“ nebo „není nic lepšího než domov“ a Dorothy pokyvovala hlavou a smála se. Bylo mi líto, že je tak chladná, a na okamžik jsem přemýšlela, že jí to vysvětlím, omluvím se, jestli někdy měla pocit, že jsem necitlivá k jejímu tempu a problémům. Ale znělo by to neoprávněně a zase trochu arogantně; šlo spíše o mé vlastní závěry o ní.

Mávla jsem na číšníka, abychom si mohly objednat. Nebylo tu moc hostů, a tak si asi dvacetiletý číšník krátil čas leštěním příborů.

„Pamatuješ, jak jsme se bavily při leštění příborů?“ řekla jsem a snažila se konverzaci zavést na historky z mnohem bezpečnější minulosti.

„Na nic ‚zábavného‘ si z té doby nepamatuju,“ odpověděla Dorothy ironicky. „Vážně nechápu, jak jsem v téhle pitomé restauraci mohla vydržet tak dlouho.“

Její slova, stejně jako zprávy na Facebooku, mě znovu zaskočila. Netušila jsem, že má Dorothy na práci špatné vzpomínky. Všichni s ní vycházeli dobře, protože byla sympatická a společenská. Ostatní servírky se s ní kamarádily a několik let udržovala více méně stabilní milostný vztah s Diegem, vedoucím noční směny. Spolu s kuchaři tvořili jakousi partu, a když zavřeli restauraci, často posedávali na baru nebo vyrazili na nějakou after. Občas mě zvali, ale vymlouvala jsem se na studium nebo na časné vstávání. Ve skutečnosti jsem s nimi nechodila, protože jsem si myslela že se budu nudit. Nepřipadali mi zajímaví, spíš jako lidé, se kterými nemám nic společného, a nevěděla jsem, jak s nimi mluvit.

„Myslela jsem, že jenom mně to připadá hrozné,“ řekla jsem Dorothy se smíchem, „mně a Dence.“

„Denka,“ řekla Dorothy, odvrátila zrak a zkroutila ústa do nejasného úšklebku.

Denka byla další servírka z noční směny, studentka jako já. Jmenovala se Zdenka, protože měla srbochorvatské předky, měla velký nos, zrzavé vlasy a narudlou pleť. Bydlela s matkou u obchodního centra Apumanque, takže si mohla dovolit přepych jezdit taxíkem a být brzy doma. Všichni ji měli za bohatou a nikdo z nás, co jsme pracovat museli, jsme závistivě nechápali, proč to dělá ona, když nemusí. Navíc nebyla nijak zvlášť milá – pořád křičela, na něco si stěžovala a přeháněla – v důsledku čehož s ní často špatně zacházeli a dostávala se do nepříjemných situací.

Atmosféra v restauraci celkově nebyla moc přátelská, ne pro všechny. Noční směna je divoké a nepřátelské podsvětí. Mnoho číšníků pracuje pod vlivem, aby udrželi rytmus. A vzhledem k tomu, že se výplata zakládá na spropitném, konkurence je tvrdá a proměnlivá. V případě Friday's měli kvůli šikaně nejlepší stoly a nejlehčí úkoly Diegovi přátelé. A právě na tohle jsem odkazovala tím „připadá hrozné“. Poprvé jsem skutečně pracovala, a možná to bylo trochu přehnané, ale vzpomínám si, že jsem kolikrát nevydržela ten tlak a šla jsem se vybrečet nahoru do kabinky na záchodě pro zaměstnance. Uklidňovala mě jedině myšlenka, že všechno to utrpení je jen přechodné. Jako studentka prvního ročníku jsem měla k práci v oboru velmi daleko, a proto jsem začínala přemýšlet, že bych se ucházela o tvůrčí básnické stipendium – jeden můj spolužák ho získal, a ani pro to moc neudělal – a díky tomu jsem si od Friday's a

jakékoli práce dokázala udržet určitý odstup. Myslím, že jsem si nikdy nepřála být básničkou víc než tehdy.

„Chudák Denka...“ dodala jsem se smíchem.

Jestli to připadalo hrozné mně, nebylo to nic v porovnání s Denkou. Nesouviselo to se stoly ani s úkoly, jí se vysmívali do obličeje. Nejhorší je, že z nějakého nepochopitelného důvodu se Denka se všemi těmi lidmi, kteří jí neustále opovrhovali, chtěla skamarádit. Téměř žadonila, aby ji vzali po práci s sebou pařit.

„Proč chudák?“

„Pravda. Nakonec je stejně všechny přechcala. Nebyla tak hloupá, jak jsme si mysleli.“

Dorothy se usmála.

Nakonec totiž vyhodili Diega a jednu z dalších servírek a nezaplatili jim ani peso.

Diego byl rozvedený čtyřicátník a pařmen. Ne moc hezký, ale líbil se. Měl desetiletého syna a zhruba stejně tak dlouho pracoval ve Friday's. Začal v kuchyni a dotáhl to až na vedoucího noční směny. Jeho vedení nebylo úplně spravedlivé, ale sympatie všech si získal mejdany v restauraci, kdy se jedlo a pilo zadarmo, nepochybně za zády odpovědné osoby.

V den jeho narozenin uspořádali speciální oslavu. Opravdový večírek, na který pozvali i číšníky denní směny. Ten den jsem měla volno, takže jsem si ani nemusela vymýšlet výmluvu. Denka tehdy pracovala, ale nepozvali ji. A tak zatímco pouštěli muziku a vyndávali na bar lahve Johnnieho Walkera, ona dokončovala úklid záchodů, aby mohla jít domů.

Uprostřed oslavy, někdy kolem třetí ráno, když už byli všichni připití, dorazil manažer. Přišel mu e-mail.

„Pamatuješ, jak drsný to bylo?“ Na dny po této události jsem vzpomínala jako na dlouhou pracovní dobu pod velkým tlakem. Manažer se rozhodl vyslechnout všechny zaměstnance noční směny a vyhrožoval hromadným propuštěním, pokud nevedeme podrobnosti o nesrovnalostech, ke kterým podle obvinění z e-mailu už nějakou dobu docházelo.

„Trochu,“ řekla Dorothy. Posadila se bokem a dala nohu přes nohu.

„Mě se naštěstí nestihli na nic zeptat, protože ti z kuchyně všechno vyklopili.“

Popravdě se mi ulevilo, že jsem nemusela řešit dilema, zvláště když vezmu v úvahu, že odchod Diega mě nijak nermoutil, naopak. Hodilo by se mi, kdyby přišel nový šéf, který by se s nikým nebratříčkoval a rozdělil by stoly a úkoly spravedlivěji.

„Vážně?“ řekla Dorothy s falešným zájmem.

Číšník dorazil s objednávkou, a jen co položil talíře na stůl, řekl stroze:

„Dobrou chuť.“

Manažer neprozradil jméno osoby, která e-mail poslala, ale podezření padlo na Denku, což vyvolalo několik politováníhodných situací. Počmárali jí docházkovou kartu nápisy „Kurva!“ a „Proradná mrcha!“, v koupelně došlo ke rvačkám a křiku a vyhrožovali, že ji zmlátí. Denka si ze stresu vzala na pár týdnů dovolenou. Ale když se vrátila, nevraživost pokračovala, a tak dala nakonec výpověď.

„Ne že by Denka neměla důvod,“ řekla jsem. „Dokonce jí asi trochu závidím,“ došla jsem k závěru, zatímco jsem namotávala fetuccini na vidličku.

„Závidíš jí?“ zeptala se Dorothy.

Dožvýkala jsem a rychle polkla.

„Takhle. Možná udělala něco, k čemu bych se nikdy neodvážila. A neříkám to proto, že mejdany byly špatné... Když vezmeme v úvahu hodinu, kdy jsme končili, plat, bídné podmínky a všechno okolo, mohli se přinejmenším alespoň chvilku pobavit. Vždycky jsem zastávala názor, že na firmy se musí nějak vyžrát. Trochu vyrovnat misky vah. Problém byl Diego, nemůžeš mít máslo na hlavě a být k ostatním nespravedlivý. Někdo ti to pak vrátí, ne? Všechno v životě se vrátí,“ potvrdila jsem vševědoucím tónem.

„Všechno v životě se vrátí...“ opakovala Dorothy. Naklonila se ke mně s lokty opřenými o stůl a namířila na mě vidličku. „Vážně si myslíš, že by si Denka troufla udělat něco takového?“ řekla a dívala se mi do očí.

„A kdo jiný?“

Znovu se zabořila do opěradla židle a založila si ruce.

„No, tak,“ řekla a otevřela oči, „Denka nebyla jediná, kdo měl Diegovi co vracet...“ Nechala slova viset ve vzduchu, zatímco nakláněla hlavu a kousala se do rtu.

„Co? Bylas to ty? Ty jsi poslala ten e-mail?“

Dorothy s úsměvem přikývla.

„To je vtip?“ zeptala jsem se a vybuchla smíchy.

Provokativně se na mě podívala.

„Ale proč? Jak? Proč?“ řekla jsem a překvapením jsem skoro křičela.

Úředníci o dva stoly dál se na mě otočili.

„Řekněme, že to byla pomsta,“ vysvětlila velmi jasně. „Pamatuješ si, že jsem s Diegem chodila?“

„Jo, a právě proto... to nechápu.“

„Diego byl ‚nespravedlivý‘, jak říkáš. Ale nejen v práci,“ řekla tajemným tónem. Poté se odmlčela.

„Co se stalo?“ naléhala jsem. „Vyhodili ho a nedali mu ani vindru. Sama jsi mohla zůstat bez práce. Všichni,“ řekla jsem a snažila jsem se neznít kriticky. „To ti nevadilo?“

„Nevyhodili by nikoho dalšího, říkali to, aby na nás zatlačili. Vážně sis myslela, že by ze dne na den přišli o všechny, co sloužili noční směnu?“

„Ne, ale...“

„Pamatuješ si na Lissette?“ přerušila mě. „Pracovala v době oběda.“

„Ne. Moc ne.“

„No, ze dne na den se ukázalo, že to chce Diego znovu zkusit se svojí exmanželkou. Řekl, že tomu potřebuje dát poslední šanci. Vysvětlil mi, že to nedělá pro sebe, ale pro syna, aby mu dal rodinu. Mně to zlomilo srdce, ale samozřejmě jsem tomu rozuměla a řekla jsem mu, ať si nedělá starosti, že já tu pro něj pořád budu a budu ho ve všem podporovat... Věc se má tak, že chvílku před jeho narozeninami jsem se dozvěděla, že už několik měsíců spí s Lissette. Nikdy se nechtěl vrátit k manželce.“

Odmělčela se, aby si lokla piva. Potom pokračovala:

„Samozřejmě jsem se cítila hrozně. Trpěla jsem, brečela a tohle všechno. Ale taky jsem byla našťvaná, hodně našťvaná. A nechtěla jsem jen sedět a čekat, až se mu to vrátí,“ zakončila svůdným hlasem.

Dorothy se na mě odhodlaně dívala a já na ni, ohromeně a obdivně. S obdivem, který vyvolávají padouši svou kuráží a inteligentními plány. Ačkoli Dorothy očividně nebyla padouch ani hrdina. Role, kterou sehrála, byla až neuvěřitelně složitá.

„Víš to někdo další?“

„Ne. Je to moje tajemství.“

Dala jsem si dlouhý hlt piva. Rozhlédla jsem se a hledala něco, co bych rozpoznala ze starého Friday's. Všichni ti lidé, o kterých jsem si myslela, že jsou bezvýznamní, se mi vrátili na mysl jako hlavní hrdinové mých vzpomínek. Denčiny oči zaplavené strachem, Diegovy rezignací a smutkem. Dokonce, ačkoli jsem ho nikdy neviděla naživo, jsem si představila jeho syna, desetileté dítě, jak vítá nezaměstnaného otce. Nad všemi těmi tvářemi se vynořil Dorothyin obličej bez výrazu. Když se to událo, nepatřila k okruhu podezřelých. Pokusila jsem si vzpomenout, jak se chovala, jaká byla její reakce. Byla našťvaná nebo vyděšená? Unavená a smutná? Klidná a nejistá, nebo měla vítězný lesk v očích? Něco ve mně odmítalo uvěřit, že byla schopná poslat ten e-mail. Že zosnovala plán a nesla tíhu následků.

„Víš, co je na tom nejvtipnější?“ řekla Dorothy a přerušila tok mých myšlenek. „Bylo to díky tobě. Hrála jsi v tom dost důležitou roli.“

Zmateně jsem se na ni podívala.

„Pamatuješ si na tu knížku, co jsi mi půjčila?“

„Cože?“

„Pamatuješ, jak jsi pořád vykládala o knížkách a já tě občas poprosila, ať mi nějakou půjčíš?“

Řekla jsem, že ano, ale nepamatovala jsem si, že bych jí půjčovala knihy, natož že mě o ně prosila.

„Moc dobře si nepamatuju název. Řekla jsi mi, že je krátká a že se rychle čte, ale já ti ji vrátila asi až po roce, protože jsem četla strašně pomalu. A pamatuješ si na ten divný korejský film, na který jsi mě donutila se podívat? Pamatuješ, jak jsi mi ho nahrála na DVD a já ti řekla, že se mi nelíbil, že je hloupý?“ Odmlčela se a lokla si piva. „No, myslím, že nakonec se mi přece jen líbil, líbily. Knižka i film. Nevím, zabývaly se pomstou a zrovna jsem četla tu knížku, když se to stalo... Určitým způsobem mě ovlivnily. Nebo minimálně mi umožnily být naštvaná a zachovat se tak, jak jsem to cítila. Chápeš?“

„Jo, chápu,“ odpověděla jsem, a třebaže mi to pořád připadalo zmatené, byla to pravda. Rozuměla jsem jí.

Konečně jsem ji pochopila. Uvědomila jsem si, jak jsem ji podcenila. Jak jsem se na ni vždy dívala trochu svrchu a myslela si o ní, jak je nevinná a věrná, stejně jako nezaujatá a zbabělá.

Po dezertu jsme se rozloučily objetím a slíbily si, že se odted' budeme vídat častěji. Na narozeniny jejího syna nebo až budou dávat nějaký dobrý film. Už jsme spolu nikdy nemluvíly. A ne kvůli Dorothyinu přiznání. Myslím, že jsme obě přijaly, že už nás nic nespojuje. Naše přátelství vyplývalo z okolností, ale nebylo o to méně opravdové. Tak se to stává hasičům, v určitém momentu mohou položit život za druhého, a potom si dát pár piv, ale to neznamená, že spolu stráví zbytek života nebo že mají mnoho společného. Možná že tohle byla naše poslední nedořešená epizoda, ze které se po našem posledním setkání nestalo nic víc než historka ze *starých časů*.

To odpoledne jsem pěšky sešla ze čtvrti El Golf na náměstí Plaza Italia. Rychle jsem prošla ulicí Isidory Goyenechey a hledala, kudy se dostat do parku podél řeky Mapocho. Po cestě jsem viděla mladého faráře; ženu, která hledala kovy detektorem; a muže s kytarou na rameni a tetováním na ruce, na kterém byla žena s hodinami na hlavě. Každý člověk, na kterého jsem narazila, mi připadal zvláštní a důležitý. Byla jsem ohromená, ne Dorothyiným příběhem jako takovým, ale protože jsem si myslela, že funguje jako dokonalá metafora. Právě to se mi poslední dobou v mých pětadvaceti letech dělo. Odhalení. Ztráta iluzí. Cítila jsem se jako někdo, kdo teprve začíná chápat, jak funguje svět, jako někdo důvěřivý a poctivý, jako oběť. A

domnívám se, že jsem si ty obrovské a naivní oči zachovala několik dní. Šokovaná jízlivým úsměvem světa.

Pak jsem si vzpomněla ještě na pár věci.

Zvláště na jednu.

Pracovala jsem ve Friday's rok a půl, když se to stalo. Byl všední den jako kterýkoli jiný. Vyšel na mě pár Američanů. Muselo jim být kolem šedesátky a vypadali jako manželé. Byli sympatičtí a komunikativní a v jeden okamžik se manžel postavil a poprosil mě, abych mu ukázala, kde je záchod. Řekla jsem mu, že ho navedu, a zatímco jsme procházeli restaurací, muž mě chytil za ruku. To mě zarazilo, okamžitě jsem se na ni podívala a zřejmě jsem si jeho ruku pečlivě prohlížela, protože si vzpomínám, že na prsteníčku měl prsten s velkým modrým kamenem a pokožku jemnou navzdory vráskám. Překvapilo mě to, naštvalo a rozesmutnilo, ale nechala jsem ho, ať mě za ruku drží. Udělala jsem to kvůli spropitnému, protože to byl Američan a Američané vždycky dávali vysoké spropitné, a protože jsem předpokládala, že když budu vypadat naštvaně, nedá mi nic. A tak jsem pro peníze dovolila, aby mě stařík držel za ruku.

Může to vypadat směšně, ale nikdy jsem to nikomu neřekla. Mohla jsem to toho dne říct Dorothy, abych to vykompenzovala, vyrovnala zážitky, ale neudělala jsem to. Ne proto, že bych se styděla, a tak se o to s nikým nepodělila, ale protože se mi to prostě nevybavilo. Nevzpomněla jsem si na to. Domnívám se, že takhle to funguje. Nejde o to, že by byl člověk naivní, ale balamutí se. Balamutí se tak dobře, že nakonec zapomene, tak dobře, že se mu to všechno vrátí a zaskočí ho to zezadu. Přinejmenším si to myslím teď, zatímco kráčím zase nikam, musím se na to upnout, protože než být hloupá, budu radši přechytralá.

LAJKA

Josefa se probudila z krátkého spánku. V přítmí jí někdo trásl ramenem, jemně, ale vytrvale. Někdo ji šeptem volal. „Josefo, Josefo, prober se.“ „Ahoj, Fede,“ odpověděla ospalým hlasem. „Ahoj, Josefo,“ řekl. Stěží mu viděla do obličeje, a tak natáhla ruku, aby se ujistila, že je tady, on ji chytil a políbil do dlaně. Jdeme na pláž, podívat se na mart'any, řekl Fede. Jsem ospalá, odpověděla a už ho v tmavé místnosti dokázala rozeznat. Vždycky ji fascinovalo, když se její oči přizpůsobily tmě, stejně jako to umí kočky. Pojď, holčičko, naléhal Fede, a ona při těch slovech dostala strach. Fedeho oči se blýskaly jako nebe plné létajících talířů. Bojím se, řekla Josefa. Není čeho, létající talíře nikomu neublíží, jsou jako hvězdy, uklidňoval ji, a navíc budeš se mnou. Matka jí řekla, aby se k Fedemu chovala hezky, protože Argentinci jim pomůžou. Josefa chtěla mamince vyhovět, být poslušná. Poslední dobou ji maminka hodně hubovala a nechtěla, aby ji hubovala ještě víc. Nechtěla ji ještě víc zklamat.

Můžu si s sebou vzít lopatku? zeptala se Josefa, stále trochu nerozhodně. Nebyla to plastová lopatka na hraní, ale opravdová, kovová, kterou matka používala na zahradě a ona si vyprosila, aby si ji směla vzít na prázdniny. Dospělácké nářadí. Josefa snila o tom, že rychle dospěje, jednoho dne se probudí a uvědomí si, že je dospělá a že může dělat všechny věci, které dospěláci dělají, nebo o kterých si myslela, že je dospěláci dělají, jako třeba vlastnit kovovou lopatku namísto plastové.

Samozřejmě, řekl Fede s úsměvem, nikdy nevíš, kdy se bude hodit.

Josefa ukázala, kde je. On stáhl Josefě příkrývku, vzal z nočního stolku lopatku, klekl si a nabídl jí ji na natažených rukou jako meč. Josefa si ji se smíchem vzala a pevně ji chytila. Vidíš, jsem tvůj rytíř, řekl Fede, zabalil ji do deky, vzal ji do náručí a tápal s ní ve tmě.

V těchto časných ranních hodinách byla pláž pustá. Fede řekl, že se musejí co nejvíce vzdálit od civilizace, aby se jim podařilo něco zahlédnout. Přes skaliska lemující chatky došel k navátému písku mezi kameny. Jak Fede Josefu nesl, viděla na hvězdném pozadí část jeho profilu. Stále s ní v náručí se posadil do písku a zaklonil hlavu, aby viděl na nebe.

Ve stejné pozici vydržel Fede několik minut, tichý a zamyšlený, zachovával určitou vážnost, jako by chtěl celé záležitosti dodat vědeckou formálnost. Kdyby nebyla taková zima, Josefa by během toho času usnula.

Podívej, řekl znenadání Fede. Ukázal nahoru a ukazováčkem sledoval světelný bod, který pomalu křížoval nebe. Josefa sevřela lopatku ještě silněji, přitiskla si ji k hrudi a začala se třást, ne však kvůli strachu z ufa, ale zimou. Fede si zapálil cigaretu. Josefo, řekl vážně, nebudu ti lhát. Fakt by se mi líbilo, kdybychom ho spolu viděli, ale tohle není létající talíř, je to satelit. Podívej, jak se pohybuje. Je to umělá družice, která krouží kolem Země. Takových je hodně.

Některé jsou staré a už ani nefungují, obíhají bez účelu. Říká se jim vesmírný šrot. Táhle je další, vidíš ho? Josefa ho viděla. Jsou jako Lajka? Zeptala se a ukázala na nebe. Jo! radoval se Fede, tak ty znáš Lajku! Říkal jsem, že nejsi jenom pěkná holka. Dal jí pusku na nos a ona z jeho dechu ucítila tabák. Josefa se stydlivě zasmála. Věděla to díky písničce od skupiny Mecano, kterou poslouchala její maminka. Ta písnička se jí strašně líbila. Připadala jí tajemná, a když ji poslouchala, napadala ji spousta otázek. Co se s Lajkou stalo? Kde teď asi je? Představovala si, že bude slavná a že se o ní bude zpívat? Tolik věcí jí připadalo záhadných; svět ukrýval tajemství, která nikdo neznal ani jim nerozuměl: loď a letadla, co se ztrácí v Bermudském trojúhelníku. Egyptské pyramidy. Vymření Mayů a dinosaurů. Oheň. Mravenci. Rasputin, který přežil otravu i zastřelení. Vražda Marilyn Monroe. Plet' Michaela Jacksona. Josefa věřila, že až umře a dostane se do nebe, Bůh nebo anděl strážný jí tyhle velké záhady objasní, a někdy byla její touha po vědění tak silná, že si přála být mrtvá, na chvíličku umřít.

Víš, jak se jmenovala loď, ve které vyslali Lajku? řekl Fede a vyfoukl obláček kouře.

Josefa zavrtěla hlavou. Bála se, že Fede zjistí, že toho o Lajce ve skutečnosti moc neví.

Ve školce se jednou učitelka zeptala, kdo umí nakreslit hvězdu. Josefa se přihlásila jako první a s pyšným úsměvem šla k tabuli, kde křídou nakreslila jakýsi kruh se špičkami. Všechny děti se smály a křičely, že tohle není hvězda, a tak se Josefa znovu podívala na tabuli a všimla si, že mají pravdu, to, co nakreslila, nebylo to, co viděla v mysli, nebyla to hvězda. Odpoledne se u Mauricia rozplakala. Mauricio byl syn sousedky, která ji po odpoledních hlídala, a aby jí utěšil, řekl jí, že se tím nemusí trápit, že jí ukáže nejjednodušší způsob, jak hvězdu nakreslit. Nejprve musí nakreslit obrácené V, potom čáru stoupající doleva, další rovnou čáru doprava, a nakonec dojet až do bodu, kde začíná V. Jde to samo, vidíš? řekl Mauricio, a ani nemusíš zvednout tužku. Tohle byl další důvod, proč chtěla být Josefa dospělá. Kdyby se naučila kreslit hvězdy a všechny ostatní věci, které umí dospěláci, nikdo by se jí už nesmál.

Sputnik 2. Sovětská raketa, řekl Fede, okouzlený vlastními slovy. Lajka byla podvrat'ák, pes z ulice. Její pravé jméno bylo Kudrjavka a zvítězila nad dalšími dvěma psy, které Rusové trénovali. Byla první živý tvor, který vyletěl do vesmíru, a po sedmi hodinách taky první, který na oběžné dráze zahynul.

Josefa nechtěla vědět, že je Lajka mrtvá. Ve skutečnosti od ní bylo hloupé, myslet si, že ještě žije, létá po vesmíru, ale ona si to představovala jako v té písničce, jak se dívá z okénka rakety na barevnou kouli, Zemi.

Vytesali ji vedle Lenina na pomník dobyvatelů vesmíru Na pamětní desce je báseň. Jeden verš říká: „Ukovali jsme si nebeská křídla.“ Samozřejmě rusky. Já mám radši Rusy než Američany, co ty?

Josefa, schoulená ve Fedeho náruči, řekla, že Rusy, i když nevěděla, co to znamená, ale vyslovila to tak tichým hlasem, že to vypadalo, jako by nic neřekla.

Fede zná spoustu věcí, pomyslela si. Stejně jako Mauricio. I když každý znal něco jiného. Mauricio znal hlavně příběhy o superhrdinech. Fede se jí líbil stejně jako Mauricio. Ale Mauricio ji neobjímal jako Fede. Mauricio ji vlastně skoro nikdy neobjímal, spíš ji vždycky chytil za ruce, plácal ji jejími vlastními dlaněmi a říkal, proč se mlátíš? nebo ji lochtal, až to nemohla vydržet. A jednou to nevydržela a počurala se, Mauricio se smál asi dvě hodiny, dokud se nerozbrečela studem, a tak jí řekl, ať jde do koupelny a počurané kalhotky si svlékne, že jí je vypere a vysuší fénem, a tak to udělal, a když si pro ni večer přišla maminka, Mauricio nic neřekl, nežaloval na ni, že si počurala kalhotky.

Chtěl bych studovat astronomii. Letos dodělám střední, ale moc mi to nejde. Astronomie je těžké studium, na to nemám hlavu, přiznal Fede poněkud lítostivě.

Vypadá to, že dneska už UFO nevidíme.

Neska! opičila se po něm Josefa, imitovala jeho argentinskou výslovnost a rozesmála se.

Čemu se směješ? Ty se mi směješ, prcku? řekl Fede hravě. No tak vstaň, podívej, jak jsi mrňavá. Když si stoupneš, nesaháš mi ani po kolena.

Dyž, opičila se v duchu Josefa a znovu se rozesmála.

Fede zahodil cigaretu do písku.

Čuně! řekla Josefa sebejistěji.

Jak jako čuně! Komu říkáš čuně? Nechal ji skutálet se z jeho náruči do písku, sebral jí lopatku a zapíchl ji do písku za sebou, vzal Josefu v podpaží a postavil si ji před sebe.

Tak ukaž, ať si tě prohlédnu, řekl a váhavě jí položil ruku na bradu. Sundal z ní deku, do které byla zabalená.

Líbí se ti to? zeptal se, znovu jí položil ruku na bradu a přivřel oči.

Josefa sklopila pohled do písku a přikývla, že ano.

Jak moc se ti to líbí? Až na Měsíc?

Znovu souhlasila. Fede byl pro ni ten nejhezčí kluk na světě, tak hezký jako krasavci ze seriálů nebo jako její otec na starých fotkách, když byl ještě mladý, matka ráda vyprávěla, jak byl zamlada pěkný.

Ty se mi líbíš až na Pluto, odpověděl a rukou jí zvedl obličej, aby se mu podívala do očí. Tam a zpátky.

A Paola?

Paola? Jaká Paola?

Ta z chatky číslo devět.

Ta holka nic neví, na rozdíl od tebe, ty se vyznáš v kosmickém věku. Fede na ni mrknul. Josefa se tetelila radostí.

A navíc neumí líbat, ty ano.

Holčičce se rozzářila tvář. Má pravdu, ona to umí.

Rozdala jsi už hodně pus?

Nadšeně přikývla, znovu a znovu.

Seriálové polibky. Zkoušela si je trénovat na tatínkovi a mamince, ocucávala rty a kroutila hlavou ze strany na stranu, jako to dělali herci v hlavní roli.

Fede se pomalu přiblížil a vzal dívččinu hlavu do dlaní. Dýchal zrychleně. Zavřel oči a jemně přitiskl rty na Josefina ústa, nervózně zamrkala. Chtěla začít kroutit hlavou, když ucítila, že jí do úst proniká jemný, vlhký a studený kužel. Otevřela oči dokořán a nemohla dělat nacvičené pohyby, vlastně nemohla pohnout žádným svalem, tak moc ji jazyk překvapil. Tuhle část neznala, v televizi ji neukazovali.

Fede se odtáhl.

Hmm, řekl zklamaně. Ještě to není úplně ono. Josefa sklopila hlavu a chtělo se jí brečet.

Ale no tak, holčičko, neber si to tak, řekl a prsty jí zvedl obličej. Je to moc dobré, na to, jak jsi malá. Josefa se s úlevou usmála. Navíc tě to můžu naučit. Musíš napodobit, co dělám tam vevnitř. A až se vezmeme, budeš líbat jako expert. Ona znovu vykulila oči, až vypadaly jako talíře.

Protože... chceš si mě vzít, ne?

Josefa horlivě přikyvovala.

Fede si sundal řetízek, který nosil na hrudi.

Líbí se ti? řekl Fede a ukazoval jí zlaté slunce na řetízku. Tohle bude symbol našeho slibu. Přetáhl jí ho přes hlavu. Až ti bude osmnáct, přijdu si pro tebe do Chile a vezmeme se. Znovu ji políbil, ale tentokrát krátce, bez jazyka; letmý dotek, jako se líbali Josefiny rodiče. Věděla, že ostatním dětem se hnusí, když se jejich rodiče líbají, ale jí se to líbilo, i když těch pár polibků, které si občas dali, se podobalo tomu poslednímu od Feda: krátké, bez pohybů hlavou.

Josefa vzala slunce do dlaní. Dívala se na něj jako hypnotizovaná a vypnula hrud', aby bylo lépe vidět.

Teď už jen zbývá stvrdit dohodu v moři, řekl Fede a podíval se na břeh. Svázal gumičkou Josefiny vlnité vlasy. Přece nechceš na prázdninách nastydnout, protože jsi šla spát s mokrou hlavou, řekl s úsměvem a začal ji svlékat. Nejprve vršek od pyžama. Žlutý, její oblíbená barva, s vyšitým slonem, který držel napůl rozteklou zmrzlinu. Potom ponožky, a nakonec spodek od pyžama.

Josefa se začervenala a schoulila hrudník, aby schovala prsa, a slunce se jí schoulilo mezi ně. Ona celá se schoulila.

Když se Josefa ocitla před Fedem nahý, znovu se zastyděla, ale jinak, než když viděla špatně nakreslenou hvězdu na tabuli ve třídě. Více se to podobalo pocitu, který ji zaplavil ve škole při očkování. Postupovala ve frontě dětí, styděla se, protože věděla, že ji uvidí polonahou, až si svlékne halenku od školní uniformy, ale také to chtěla udělat. Byla zklamaná, když přišla na řadu a sestřička jí jen rozepnula manžetu a vyhrnula rukáv.

To je moje břicho, řekl Fede a poplácal Josefino kulaté břicho. Políbil ji na pupík, a pak znovu kousek výš. Políbil jí a olízl prso, a když se jeho rty oddělily od její kůže, spatřila Josefa lesklý pramínek sliny, který její tělo spojoval s Fedeho rty jako vlákno pavučiny. Přeběhl jí mráz po zádech, jako když jí matka zaplétala vlasy a nechtěně ji zatahala za nějaký pramínek.

Fede si ji k sobě přitáhl, silně ji objal a přejel jí jazykem po krku, jako by olizoval známku. Chutnáš po opalovacím krému, řekl, to je chuť pláže.

Rychle si svlékl kalhoty, svetr, tričko a trenýrky. A Josefa se zaměřila na části jeho těla, které nebyly tak opálené, a na jeho ztopořený penis, který ukazoval k moři jako strelka kompasu. Nikdy předtím nic takového neviděla a ohromilo ji to. Odteď si bude penis představovat takhle. Ne zvadlý a povislý jako má táta, kterého v budoucnu uvidí, když vejde do koupelny a překvapí ho, jak nahý vylézá ze sprchy, ale tvrdý a ztopořený. Neúprosný jako násada koštěte, se kterým maminka zametala spadané švestky na dvorku. Stálý jako ručička hodinek, které si kreslila na levé zápěstí, když se ve třídě nudila.

Ruku v ruce se vydali do moře. A Josefu napadlo, že jsou jako Adam a Eva z dětské Bible. Četla si ji každý večer a nejraději měla příběh o Samsonovi a Dalile, protože byl nejromantičtější.

Jak kráčeli, otočila hlavu a sledovala šlápoty. V suchém písku mělké, nezřetelné stopy. V mokřím písku přesnější, dal se na nich vidět rozdíl jejich váhy a velikosti. Oboje zanedlouho zmizí, splynou s pláží. Jedny dříve než druhé, ale zmizí. Jak se na ně Josefa dívala, věděla, že všechno, co prožívá s Fedem, je skutečné. Jako malá měla velmi živé vzpomínky, ale ukázalo se, že jsou to sny nebo výmysly, zmatky malé holky. Zvláště dvě byly pozoruhodné. V první byla sama s maminkou v noci v domě. Vzbudily ji divné zvuky a upozornila na ně maminku. Šli spolu přes obývací pokoj a ve tmě uviděli zloděje. Byli schovaní; krčili se pod jídelním stolem, za křesly, za plynovým sporákem. Museli být čtyři a Josefa si vzpomínala, že viděla obrysy jejich černých obleků s vyhrnutým rolákem, jak nosí zločinci, a že vypadali jako děti, co si hrají na schovávanou. Ta druhá se týkala odpoledne, které strávila s tátou. Nepamatovala si přesně, co dělali, ale najednou jí řekl, že dokáže zmizet, běžel do pokoje a ona za ním, ale

když dorazila, on už tam nebyl. Prohledala celý pokoj, a dokonce i celý dům, ale nenašla ho. A tak se posadila před zrcadlo, a zatímco se na sebe dívala a obkreslovala svůj plochý odraz, došla k závěru, že si táta musel vzít zmenšovací pilulku, aby se schoval. Obrazy těchto vzpomínek byly v její mysli velmi jasné, dokonce jasnější než jiné, které se doopravdy staly. S přibývajícím věkem jí už nepřipadaly logické ani možné, a tak ztrácely na autentičnosti, ale musela se nutit, aby se jí v paměti nevybavovaly.

Ale stopy tu byly, dva páry šlépějí dvou lidí. Jedny zahladí vítr a druhé moře. Nebudou věčné, upadnou v zapomnění, a to je dělalo skutečnými.

Postupovali vodou, dokud mu nesahala po krk, a nechali se kolébat klidným mořem. On ji zezadu objímal a sál jí krk jako měkkýši na skalách, které je obklopovaly. Jsem zamilovaný, opakoval, jsem do tebe blázen.

Josefa se dívala na horizont. Moře a nebe jí připadaly jako jedna jediná temnota, takový musel být svět před Stvořením světa, když Bůh ještě neoddělil nebeské vody od pozemských.

Moře a nebe byly jedna jediná temnota a UFO mohlo být jak nahoře, tak dole, mohlo létat a plout zároveň.

3. Zdůvodnění volby předlohy

S povídkovou sbírkou Pauliny Flores jsem se setkala v rámci předmětu *Literatura hispánica actual*, který vyučuje PhDr. Anežka Charvátová. Kniha mě velmi zaujala, proto jsem si ji vybrala jako výchozí text k překladu své diplomové práce.

Povídky mě upoutaly nejen tématem, ale i stylem, který autorka používá. Dokáže popsat surovou realitu takovou, jaká skutečně je. Bez příkras předkládá čtenáři nepříjemné situace a nezdráhá se dotknout i vážnějších témat. Její postavy jsou obyčejní lidé ze střední třídy, lidé, kteří se potýkají s každodenními problémy stejně jako my. Otec hledající práci, dívka zklamaná láskou, mladá žena, kterou od mala vychovávala chůva, tito a mnoho dalších jsou protagonisté příběhů, které se odehrávají v různých chilských městech na přelomu tisíciletí. Paulina Flores vypráví o událostech, které se mohly stát našim známým, blízkým, dokonce i nám samotným. Na malém prostoru dokáže rozvinout hodnotné příběhy, které srší emocemi a nejedem z nich zanechá čtenáře v šoku. Myslím, že by byla škoda nenabídnout českému čtenáři ochutnávku z pera talentované mladé spisovatelky, protože s jejími postavami se snadno ztotožní lidé na celém světě.

4. Analýza originálu

Druhou významnou částí diplomové práce je kromě překladu i jeho komentář. Při překladu a psaní jeho komentáře jsem využila poznatky především z publikací *Umění překladu* od Jiřího Levého¹, *Teoría umeleckého prekladu* od Antona Popoviče². Pro analýzu originálu jsem si nevybrala konkrétní model analýzy od žádného autora, ale využívám poznatky z teorií více autorů. Vycházím z publikací *Současná stylistika* od Marie Čechové³, *Text Analysis in Translation – Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis* od Christiane Nordové⁴ a *Cuestiones de traducción: (hacia una teoría particular de la traducción de textos literarios)* autorky Rosario García López⁵. Rozhodla jsem se vybrat z modelů prvky, které jsou relevantní pro tuto konkrétní předlohu a její překlad.

V analýze se objeví informace o autorce, předloze a jejím zasazení do kontextu chilské literatury. Dále obsahová a stylistická charakteristika vybraných povídek.

4.1. Autor

Paulina Flores je mladá chilská spisovatelka narozená v roce 1988 v Santiagu de Chile.⁶ Absolvovala obor Hispanoamerická literatura (*Literatura Hispanoamérica*) na universitě *Universidad de Chile* a navštěvovala literární dílny chilských spisovatelů Luise López-Aliaga a Alejandra Zambry.⁷ V roce 2011 získala stipendium Národního fondu na podporu knih a čtení (*Fondo Nacional de Fomento del Libro y la Lectura*) od Ministerstva kultury.⁸ V roce 2015 vydala svou první sbírku povídek s názvem *Qué vergüenza*, za kterou získala dvě chilské literární ceny (*Premio Municipal de Literatura de Santiago* a *Premio del Círculo de Críticos de Arte*).⁹ Za stejnojmennou úvodní povídku sbírky obdržela prestižní cenu Roberta Bolaña pro mladé spisovatele (*Premio Roberto*

¹ LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama).

² POPOVIČ, Anton. *Teoría umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.

³ ČECHOVÁ, Marie. *Současná stylistika*. Autor Marie Krčmová; Autor Kamila Minaříková. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

⁴ GARCÍA LÓPEZ, Rosario. *Guía didáctica de la traducción de textos idiolectales (Texto literario y texto de opinión)*. 1. vyd. A Coruña: Netbiblo, S.L., 2004.

⁵ GARCÍA LÓPEZ, Rosario. *Cuestiones de traducción: (hacia una teoría particular de la traducción de textos literarios)*. Albolote (Granada): Comares, 2000. ISBN 84-8444-229-2.

⁶Paulina Flores. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. Dostupné z: https://es.wikipedia.org/wiki/Paulina_Flores [citováno 2024-03-09]

⁷ Paulina Flores. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. [citováno 2024-03-09]

⁸ Paulina Flores. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. [citováno 2024-03-09]

⁹ Paulina Flores. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. [citováno 2024-03-09]

Bolaño).¹⁰ Španělský časopis *Granta* ji v roce 2021 zařadil mezi 25 nejlepších mladých spisovatelů mladších 35 let píšících španělsky.¹¹ Paulina Flores je první latinskoamerická spisovatelka, která byla přeložena do mandarínštiny.¹² Pět let po úspěšném debutu vydala autorka první román s názvem *Isla decepción*.¹³

4.2. Originál

Qué vergüenza je sbírka devíti povídek (*Qué vergüenza, Teresa, Talcahuano, Olvidar a Freddy, Tía Nana, Espiritu americano, Laika, Últimas vacaciones a Afortunada de mí*) současné chilské spisovatelky Pauliny Flores. Kniha vyšla roku 2015 v chilském nakladatelství Hueders.¹⁴ Po svém vydání sklidila v Chile veliký úspěch, a tak se ji o rok později rozhodlo vydat nakladatelství Seix Barral.¹⁵

Nakladatelství Seix Barral bylo založeno roku 1911 a brzy se stalo součástí barcelonské vydavatelské tradice.¹⁶ Roku 1982 přešlo pod uskupení Grupo Planeta, které se angažuje v oblasti kultury vydáváním knih, zprostředkováním informací, vysokoškolského vzdělávání a audiovizuální zábavy.¹⁷ Zpočátku se nakladatelství Seix Barral zaměřilo na poválečné romány a *boom* latinskoamerické literatury. Vydalo díla velkých španělsky píšících autorů, mezi nimiž figurovala jména jako Luis Goytisolo, Juan Marsé, Eduardo Mendoza, Rosa Regàs, Jorge Luis Borges a nositelé Nobelovy ceny za literaturu Mario Vargas Llosa, Camilo José Cela, Pablo Neruda a Octavio Paz.¹⁸ Kromě španělsky píšících autorů má na svém kontě i světově proslulé autory, jako jsou např. Ernest Hemingway, Virginia Woolf, Don DeLillo, a další.¹⁹ V roce 1955 vznikla řada *Biblioteca Breve*, ve které vyšla i sbírka *Qué vergüenza*.²⁰ Nakladatelství si zakládá na

¹⁰ Paulina Flores. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. [citováno 2024-03-09]

¹¹ *Qué vergüenza*. In: *Planeta de Libros*. Online. Dostupné z: <https://www.planetadelibros.com/libro-que-verguenza/217143> [citováno 2024-03-08]

¹² Karen Codner. *Paulina Flores y Qué vergüenza*. In: *Karen Codner*. Online. Dostupné z: <https://karencodner.com/2019/12/05/paulina-flores-y-que-verguenza/> [citováno 2024-03-08]

¹³ Paulina Flores. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. [citováno 2024-03-09]

¹⁴ David Pérez Vega. *Qué vergüenza de Paulina Flores, una lectura de David Pérez Vega*. In: *Festival eñe – La Fabrica*. Online. Dostupné z: <https://www.lafabrica.com/festivalene/blogs/que-verguenza-de-paulina-flores-una-lectura-de-david-perez-vega/> [citováno 2024-03-09]

¹⁵ David Pérez Vega. *Qué vergüenza de Paulina Flores, una lectura de David Pérez Vega*. In: *Festival eñe – La Fabrica*. Online. [citováno 2024-03-09]

¹⁶ *Editorial Seix Barral*. In: *Grupo Planeta*. Online. Dostupné z: <https://www.planeta.es/es/editorial-seix-barral> [citováno 2024-03-09]

¹⁷ *El Grupo Planeta – Un gran editorial, de comunicación y de formación superior*. In: *Grupo Planeta*. Online. Dostupné z: <https://www.planeta.es/es/el-grupo-planeta> [citováno 2024-03-09]

¹⁸ *Editorial Seix Barral*. In: *Grupo Planeta*. Online. [citováno 2024-03-09]

¹⁹ *Editorial Seix Barral*. In: *Grupo Planeta*. Online. [citováno 2024-03-09]

²⁰ *Editorial Seix Barral*. In: *Grupo Planeta*. Online. citováno 2024-03-09]

vydávání knih, které zanechají stopu, a jejich katalog je jedním z nejprestižnějších v oblasti španělsky psané literatury.²¹

Kromě prestižního nakladatelství, ve kterém sbírka vyšla, dokládá její úspěšnost i několik literárních cen. Jak je zmíněno výše, sbírka byla oceněna dvěma literárními cenami (*Premio Municipal de Literatura de Santiago* a *Premio del Círculo de Críticos de Arte*) a úvodní povídka cenou Roberta Bolaña. Ve španělském deníku *El País* byla vybrána jako jedna z deseti nejlepších knih roku 2016.²²

Knih se dočkala vřelého přijetí od literárních kritiků i čtenářů, což dokládají recenze v různých médiích.

CRITICISMO

„*Chilanka Paulina Flores (1988) ve svém debutu Qué vergüenza vzdává hold jedinečné každodennosti: tíze městského života, sklíčenosti střední třídy, křehké nevinnosti, utrpení nezaměstnanosti.*“²³

EL PAÍS

„*Rukopis, který přetrvá*

Debut chilské spisovatelky Pauliny Flores není rané vyprávění, je to literatura stejně živá, jakou psal Čechov či Alice Munro, na které navazuje.“²⁴

LA FÁBRICA

„*Už to, že se ve Španělsku prodává sbírka povídek, je důvod k oslavě, protože tamní trh dává přednost románům, ale skutečnost, že jde o povídky mladé hispanoamerické spisovatelky (které se zde prodávají ještě obtížněji) s tak atraktivním námětem, jako je tento, si zaslouží dvojnásobnou oslavu.*“²⁵

²¹ Seix Barral. In: *Planeta de Libros*. Online. Dostupné z: <https://www.planetadelibros.com/editorial/seix-barral/9> [citováno 2024-03-09]

²² *Qué vergüenza*. In: *Planeta de Libros*. Online. Dostupné z: <https://www.planetadelibros.com/libro-que-verguenza/217143> [citováno 2024-03-08]

²³ Frida Conn. *Qué vergüenza*. In: *Criticismo – Revista de Crítica*. Online. Dostupné z: <https://criticismo.com/que-verguenza/> [citováno 2024-03-08]. „*La chilena Paulina Flores (1988) hace de su debut, Qué vergüenza, un homenaje a la singularidad de lo cotidiano: al agobio de la vida en ciudad, al abatimiento de la clase media, a la fragilidad de la inocencia, al calvario del desempleo.*“ (překlad vlastní)

²⁴ Carlos Pardo. *Una escritura para quedarse*. In: *El País*. Online. Dostupné z: https://elpais.com/cultura/2016/09/19/babelia/1474280978_185596.html [citováno 2024-03-12]. „*Una escritura para quedarse. El estreno de la chilena Paulina Flores no es narrativa joven, es literatura tan viva como la de Chéjov y Munro, que ella sigue.*“ (překlad vlastní)

²⁵ David Pérez Vega. *Qué vergüenza de Paulina Flores, una lectura de David Pérez Vega*. In: *Festival eñe – La Fabrica*. Online. [citováno 2024-03-09]. „*Que un libro de relatos se venda en España es ya un hecho para celebrar, porque el mercado*

4.3. Literární kontext

Kořeny současné chilské literatury sahají ke spisovateli Robertu Bolaňovi (1953–2003), který předznamenal nový styl chilských autorů a uzavřel literaturu 20. století. Mnoho latinskoamerických autorů navázalo na magický realismus, který do literatury přinesl Gabriel García Márquez (1927–2014), a jiní se od něj odklánějí. Chilská autorka Isabel Allende (*1942) je jednou z autorek, která na magický realismus navázala. Isabel Allende je nejprodávanější španělsky píšící spisovatelka, a ne nadarmo se jí přezdívá „Márquez v sukních“. Magický realismus, přetvořený na svět převážně ženských hrdinek je patrný převážně v jejím prvním románu *La casa de los espíritus* (1982; čes. *Dům duchů*, přeložila Hana Posseltová, Svoboda, 1994). Od té doby vydala 27 románů, z nichž 12 bylo přeloženo do češtiny, naposledy *Largo pétalo de mar* (2019; čes. *Dlouhý okvětní plátek moře*, přeložil Stanislav Škoda, Motto, 2023).

Rok 1996 je všeobecně považován za počátek hnutí McOndo. Právě v tomto roce totiž Chileané Sergio Gómez a Alberto Fuguet vydali sbírku povídek *McOndo*, jejíž prolog slouží jako manifest. Název *McOndo* vymyslel Alberto Fuguet a jedná se o hříčku, která v sobě spojuje fiktivní místo *Macondo* z Márquezových *Sto roků samoty* a názvy jako McDonald's nebo Macintosh, zkráceně „Mac“, které reprezentují masovou kulturu, globalizaci a vliv Spojených států.²⁶ Hnutí McOndo se vymezuje proti stereotypnímu pojetí magického realismu. Generace současných autorů se spíše vrací k realismu a snaží se o objektivní popis reality. Nicméně realismus není jen jeden, je to spektrum, dynamický princip, což se odráží i v dílech chilských autorů.

Současná generace je poznamenána obdobím Pinochetovy diktatury (1973–1990). Avšak tvoří ji autoři narození koncem sedmdesátých a osmdesátých let, kteří dobu před Pinochetovým pučem nezažili a diktaturu znají jen z dětství či dospívání. Psáním se snaží zaplnit „hluchá místa“, ticho, které bylo na denním pořádku. Nona Fernández o této generaci: „*Nevěřím na oficiální paměť. Bylo v ní mnoho černých děr, vymyšlených věcí. Byli jsme neobvyklá generace, která měla jasno a uvědomovala si, co se děje, ale nerozuměli jsme tomu.*“²⁷ O některých věcech se nemluvilo, lidé mizeli, děti vyrůstaly v rozbitých rodinách, potýkaly se s nepřítomností otce,

prefiere las novelas, pero que además los relatos sean de una escritora joven hispanoamericana (más difíciles de vender aquí), con una propuesta tan atractiva como ésta, merece una doble celebración.“ (překlad vlastní)

²⁶ *McOndo*. In: Wikipedia – La enciclopedia libre. Online. Dostupné z: <https://es.wikipedia.org/wiki/McOndo> [citováno 2024-04-30]

²⁷ *Escritores de Chile: Los niños de la represión chilena llenan los silencios*. In: *El País*. Online. Dostupné z: https://elpais.com/cultura/2015/06/09/babelia/1433843677_532023.html [citováno 2024-05-11] „*No creo en la memoria oficializada. Había muchos agujeros negros, cosas que se inventaron. Fuimos una generación rara que tuvo lucidez y conciencia de lo que ocurría pero no llegaba a entenderlo.*“ (překlad vlastní)

mužského vzoru. Realismem se autoři snaží vylíčit předchozí desetiletí a nabídnout jeho historickou perspektivu, ačkoli je pouze částečná, zlomková nebo subjektivní.²⁸

„Děti diktatury“, „literatura dětí“, „generace dětí“, tak je současná generace mnohdy nazývána. Označení „literatura dětí“ použil Alejandro Zambra ve svém díle *Formas de volver a casa*. Autoři vyprávějí o své zkušenosti prostřednictvím života rodičů. Zambra říká: „*Naše generace vyrostla s pocitem, že naše životní zkušenost není nijak zajímavá, a vlastně ani legitimní. Spadli jsme do jakési pasti. Sice jsme vyrůstali v diktatuře, ale přitom jsme nebyli jejími oběťmi. Protože oběti jsou ti mrtví, nezvěstní. Diktatura pro nás byla zničující, protože zpochybňovala naše vzpomínky.*“²⁹ „Děti diktatury“ tedy chápou vzpomínky jako něco zrekonstruovaného, na co se nedá spolehnout. Zambra říká: nepamatujeme si přesně, nejsme si vzpomínkami úplně jistí, vzpomínky si vymýšlíme. A tento rys se promítá do vypravěčů děl současných autorů. Často vypráví v první osobě, objevují se různé projevy „afázie“, vypravěč vynechává, neví. Klade důraz na nemožnost doopravdy poznat minulost.³⁰

„Generace dětí“ sdílí oblibu povídek či krátkých románů. Často je próza téměř kinematografická, psána v krátkých, holých větách, ale také se v ní objevují prvky poezie či avantgardy, experimentální formy. Některé romány mají žánr svědectví (*testimonial*) nebo zpovědi (*confesional*). Mají společné rysy a témata. Protagonisté jsou často děti nebo dospívající jedinci, kteří nesdílejí ideály rodičů a mají s nimi komplikované vztahy. Témata zahrnují například diktaturu a její odkazy, exil a návrat z exilu, nezaměstnanost a nejistotu práce, uspořádání v neoliberální společnosti, rodinné problémy, nemoci, drogové závislosti, aj. „*Tyto knihy jsou plné skoků v čase, paralelních dějů v současnosti i v minulosti plné strachu, krve a olova.*“³¹

Mezi autory „literatury dětí“ patří například již zmíněný Alejandro Zambra (*Formas de volver a casa*, 2011; *El Fascímil*, 2014, čes. *Cvičebnice*, přeložila Anežka Charvátová, Dokořán, 2023), Pedro Lemebel (*Tengo miedo, torero*, 2001), Lina Meruane (*Volverse palestina*, 2013), která „*‘postpaměťovou’ literaturu označuje jako ,vyprávění z druhé ruky, v němž se vypravěči snaží ze všech sil uchopit to, co napůl viděli nebo tušili*“³². Dále Nona

²⁸ ARECO, Macarena. *Cartografía de la novela chilena reciente: realismos, experimentalismos, hibridaciones y subgéneros*. Santiago de Chile: Ceibo Ediciones, 2015.

²⁹ Anežka Charvátová. Zbláznit se do literatury – Alejandro Zambra o potomcích diktatury a významech mlčení. A2. Chile a Roberto Bolaño. Praha: A2, o.p.s. Roč. XIX (2023), č. 19, s. 20–21. [citováno 2024-05-11]

³⁰ ARECO, Macarena. *Cartografía de la novela chilena reciente: realismos, experimentalismos, hibridaciones y subgénero*, str. 41.

³¹ *Escritores de Chile: Los niños de la represión chilena llenan los silencios*. In: *El País*. Online. [citováno 2024-05-11] „*En estos libros abundan los saltos en el tiempo, las tramas paralelas en el presente y en un pasado de miedo, sangre y plomo.*“ (překlad vlastní)

³² *Escritores de Chile: Los niños de la represión chilena llenan los silencios*. In: *El País*. Online. [citováno 2024-05-11]

Fernández (*Mapocho*, 2002; *Space Invaders*, 2013), Alejandra Costamagna (*Malas noches*, 2000; *No te pertenece. Cuentos contra la violencia de género*, 2020), Diego Zúñiga (*Camanchaca*, 2017, čes. *Mlha nad Iquique*, přeložila Ester Povýšilová, Prostor, 2019), Alia Trabucco (*La resta*, 2014, čes. *Odpočet*, přeložila Dita Aguilera Grubnerová, FRA, 2024) a další.

4.4. Téma

V této kapitole bych se ráda věnovala tématu díla Pauliny Flores. Podle Ch. Nord³³ má téma zásadní význam ve všech přístupech k analýze textu zaměřené na překlad. M. Čechová píše: „Pohlížíme-li na styl jako na výslednou stylizační a kompoziční podobu textu, pak jeho styl nelze odtrhávat od tématu. Vždy sledujeme projev jako celek, v němž tvoří téma a jeho jazykové ztvárnění jednotu, a proto při charakteristice objektivních faktorů je třeba s tématem počítat. Vztah mezi tématem a jeho obvyklým jazykovým vyjádřením je také dobově proměnný a ustaluje se spolu s vytvářením žánrového povědomí.“³⁴ Všechny autorky považují téma při analýze textu za klíčové, a proto jsem se rozhodla popsat témata, kterým se P. Flores věnuje, detailněji.

Paulina Flores se ve svých povídkách dotýká různých vážných témat, která jsou součástí našich každodenních životů. Hrdinové jsou lidé ze střední třídy, kteří se potýkají s problémy, které politici a elita přehlíží. Celým dílem prostupuje téma ekonomické krize. Autorka o ní nepíše explicitně, ale na pozadí jejích povídek ji cítíme neustále.

Téma nezaměstnanosti, chudoby a z nich pramenící pocit viny a hanby jsou asi nejčastějším tématem povídek. Dětství a dospívání je dalším tématem zpracovaným pokaždé trochu jinak. Sama autorka říká, že pro její postavy je původ a minulost problematickým tématem, hledají odpověď na otázku: kdo jsem?³⁵ Dalším motivem je nefunkční rodina, rozbité vztahy, jejichž důsledky si děti nesou až do dospělosti.

Pokusím se shrnout nejčastější témata a uvést, v jakých povídkách se konkrétně vyskytují. Témata jsou však velmi propojená a často se řetězí.

Nezaměstnanost, chudoba. Nezaměstnanost je hlavním tématem povídky *Qué vergüenza*, kde se setkáváme s nezaměstnaným otcem dvou dcer, který hledá práci, což

„la literatura de "posmemoria" como "relatos de segunda mano donde los narradores se hacen cargo como pueden de lo que vieron a medias o intuyeron" (překlad vlastní)

³³ NORD, *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*, s. 84

³⁴ ČECHOVÁ, *Současná stylistika*, s. 86.

³⁵ Paulina Flores: „En Chile el pasado y el origen es un punto problemático“. In: YouTube. Online. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=aQJn6F5eOOE> [citováno 2024-03-20]

se mu nepodaří. V povídce *Tía Nana* hraje nezaměstnanost také velkou roli. Nezaměstnanost muže se podepisuje na vztahu s jeho ženou a postupně ovlivňuje i vztah s jejich dcerou. Dále se téma chudoby objevuje v povídkách *Talcahuano* a *Últimas vacaciones*.

Hanba, vina. Pocity viny a hanby jsou hodně propojené právě s nezaměstnaností a chudobou. V povídce *Qué vergüenza* je pocit hanby jejím hlavním tématem, jak napovídá i její název. Nezaměstnaný otec se s těmito pocity dennodenně potýká a nemůže se smířit s tím, že se mu nedaří najít práci. Ke konci povídky hořekuje nad svou situací a explicitně se zde objeví právě slovo hanba („*Taková hanba!*“ křičel a popustil uzdu vzteku. „*Taková hanba!*“ řekl ještě jednou a otočil se na Simonu.)³⁶.

Rodina. Téma rodiny, a především rozbité nebo postupně se rozbíjející rodiny je v povídkách P. Flores také velmi časté. V povídce *Qué vergüenza* se otec odcizuje svým dcerám kvůli pocitům hanby, které pramení z nezaměstnanosti. Nezaměstnanost je i důvodem rozpadu rodiny v povídce *Tía Nana*, kde nezaměstnaný otec začne trávit mnoho času mimo domov, což vede k rozpadu vztahu s manželkou, a to se projeví i na vztahu matka-dcera. V povídce *Olvidar a Freddy* je patrná nepřítomnost otce, a tím pádem i mužského vzoru. A v povídce *Últimas vacaciones* je toto téma rozšířeno i na širší rodinu, kdy je popisován vztah s tetou a sestřenicemi.

Dětství a dospívání. Mnoho povídek je vyprávěno z dětského pohledu nebo z pohledu dospělých, kteří vyprávějí o svém dětství. Povídky se často dotýkají období dospívání, kdy se člověku mění pohled na svět z dětského na dospělé. Toto choulostivé období je provázáno ztrátou iluzí, což je také časté téma, a tak jsou emoce dospělých jako hanba, zklamání nebo vina popisovány nevinnými dětskýma očima.

Rozčarování, lež a klam. Téma rozčarování a ztráty iluzí je často propojené právě s dospíváním. Například v povídce *Qué vergüenza* nebo *Tía Nana*. V povídce *Espíritu Americano* je lež, klam a určité rozčarování, střet iluze a reality hlavním tématem. „*Nejde o to, že by byl člověk naivní, ale balamutí se. Balamutí se tak dobře, že nakonec zapomene, tak dobře, že se mu to všechno vrátí a zaskočí ho zezadu. Přinejmenším si to myslím teď, zatímco kráčím zase nikam, musím se na to upnout, protože než být hloupá, budu radši přechytralá.*“³⁷

³⁶ Flores, *Qué vergüenza*, s. 13. „*¡Qué vergüenza!*», gritó liberando su rabia. «*¡Qué vergüenza!*», dijo una vez más y volvió el rostro hacia Simona.“ (překlad vlastní)

³⁷ Flores, *Qué vergüenza*, s. 76. „*Engañarte muy bien, tan bien que terminas por olvidarlo, tan bien que un día tus acciones vuelven y te toman por sorpresa, por la espalda. Al menos eso es lo que pienso ahora, mientras camino otra vez hacia ninguna parte, tengo que aferrarme a eso, porque prefiero pasarme de lista a no serlo.*“ (překlad vlastní)

Zneužívání. Dvě povídky – *Teresa* a *Laika* – se dotýkají i tématu sexuálního zneužívání dětí nebo nebezpečí, že by k němu mohlo dojít. Povídka *Laika* je vyprávěná zdánlivě nevinně, ale je v ní patrný kontrast touhy a zneužívání.

Ve všech povídkách cítíme určité napětí. Je zde patrný rozdíl mezi dětským a dospělým vnímáním světa. Mladí bojují a čekají na svou záchranu, chtějí se vymanit, ať už z područí chudoby, nebo svých rodin. Mají možnost volby a často si vybírají nějakou změnu, která je většinou dovede do výchozího bodu a ve skutečnosti si nijak nepolepší. Dospělí už nebojují, ztrácí jakoukoli naději na změnu. Rezignovali, jejich boj se omezuje už pouze na přežití. Jejich jedinou snahou je zachovat si tvář před ostatními, nedat na sobě znát svou zranitelnost, neukazovat na své problémy.

Pocit frustrace a nezdaru prorůstá povídkami, s ním však i nezdolnost člověka. Některé postavy jsou se svým osudem smířené, jiné se vůči němu bouří, jen málokterá se však lituje. Každý má svůj vlastní způsob, jak se vypořádat s minulostí, traumaty, ale téměř všechny spojuje sebeklam. Lidé se snaží oklamat sami sebe, oklamat své smysly, předstírat, že nevidí, co se děje, že necítí, co je zraňuje.

4.5. Autorský styl

Každá povídka Pauliny Flores se něčím odlišuje od těch ostatních. Aby autorka dosáhla maximálního vtažení čtenáře do děje, přizpůsobuje styl vyprávění příběhům a tématům povídek. V jejích povídkách se nikdy neobjevuje vševědoucí vypravěč. Používá vyprávění v ich-formě nebo er-formě, ale vždy z pohledu některé postavy, tzv. personálního vypravěče. Čtenář neví víc než postava, vnímá svět a příběh jejíma očima, pociťuje její emoce. V povídkách vystupují obyčejní lidé, a nejspíš právě proto se autorčino vyprávění blíží hovorovému stylu. Píše současnou španělštinou, která je protkaná lexikálními chilensismy (viz kapitola 5.2.6. Výrazy typické pro španělštinu Latinské Ameriky a pro Chile). V promluvách postav se objevují hovorové výrazy a vulgarismy (viz kapitola 5.3.2. Promluvy postav).

Paulina Flores experimentuje s promluvy postav. V některých povídkách používá značenou přímou řeč a k ní různé druhy uvozovek:

Př. 1: «¿Cómo me veo yo?», *preguntó Pía*. (originál, s. 10)

Př. 2: —¿Tu papá? —*me preguntó desde la puerta*. (originál, s. 63)

Do češtiny byly vždy zachovány uvozovky, které se běžně v českých textech používají:

Př.: „*Na tobě nesejde*,“ *pokárala ji Simona*, „*záleží na tátovi*.“ (překlad, s. 12)

V jiných povídkách používá nevlastní přímou řeč:

Př.: *Claro, dijo Fede, sonriente, nunca sabés cuándo se puede necesitar una.*

(originál, s. 77)

V povídce *Olvidar a Freddy* nahrazují přímou řeč zápisky z deníku. Ty jsou psány v ich-formě na rozdíl od hlavního vyprávění, které je psáno v er-formě z pohledu protagonistky příběhu. Deníkové záznamy vnášejí do příběhu intimitu.

Př.: *Estoy tan triste que podría empezar un diario de vida.*

Eso escribió ella en uno de los cuadernos repartidos por su pieza. (originál, s. 44)

Délka vět nečinila při překladu velké problémy, jelikož autorka používá věty jednoduché nebo nepříliš dlouhá souvětí.

5. Analýza překladatelských problémů

Tato kapitola se zabývá překladatelskými problémy, které se při překladu do češtiny vyskytly. Níže podávám jejich výčet, řešení a zdůvodnění volby těchto řešení. Při této analýze jsem se opírala především o poznatky ze studia a z publikací *Umění překladu* od Jiřího Levého³⁸, *Teória umeleckého prekladu* od Antona Popoviče³⁹, *Vybrané problémy španělské stylistiky* od Jany Králové a *Capítulos de estilística comparada* od Josefa Dubského⁴⁰, *Moderní gramatika španělštiny* od Valeria Báeze San Josého, Jany Králové a Josefa Dubského⁴¹ a *Příruční mluvnice češtiny* od Petra Kovaříka⁴². Dodatečně jsem využívala i různé internetové zdroje.

Analýzy a rozbory jsou dokumentovány na konkrétních příkladech, které jsou pro přehlednost psány kurzívou.

5.1. Překlad názvů povídek

Levý⁴³ rozlišuje dva typy knižních titulků: název popisný a název symbolický. Název popisný udává přímo téma knihy, zpravidla jmenuje hlavní postavu, někdy i literární druh. Tendence překladu těchto názvů se kloní k jejich zachování. V této diplomové práci jde o případ povídky *Tía Nana*, jejíž název byl přeložen jako *Teta Chůva* (viz kapitola 5.2.4. Vlastní jména postav).

„Název symbolický, zkratkový, udává téma, problematiku nebo atmosféru díla zkratkou, typizujícím symbolem, který není popisem, ale obraznou transpozicí tématu.“⁴⁴ Symbolický název mají zbylé tři přeložené povídky: *Qué vergüenza*, *Espíritu Americano*, *Laika*.

Název *Laika* byl v překladu ponechán, jen byl přepsán podle českých pravidel přepisu – *Lajka* (viz kapitola 5.2.4. Vlastní jména postav).

Název *Qué vergüenza* byl přeložen jako *Taková hanba*. Uvažovala jsem ještě o názvu *Taková ostuda*. Toto zvolání se objevuje ke konci povídky v jedné přímé řeči společně s dalšími zvoláními: „*Já jsem takový blbec! Takový hlupák! Taková hanba!*“ (překlad, s. 15). Variantu překladu *Taková hanba*, jsem zvolila především z rytmických důvodů.

³⁸ LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama).

³⁹ POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.

⁴⁰ DUBSKÝ, Josef. *Capítulos de estilística funcional comparada*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

⁴¹ BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Jana KRÁLOVÁ a Josef DUBSKÝ. *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999. ISBN 80-7238-054-0.

⁴² KOVAŘÍK, Petr. *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.

⁴³ LEVÝ, *Umění překladu*, s. 153–160.

⁴⁴ LEVÝ, *Umění překladu*, s. 154.

Největší problém byl s překladem názvu *Espíritu Americano*. Českým ekvivalentem slova *espíritu* by mohl být *duch*. Podle Slovníku spisovného jazyka českého⁴⁵ je jeden význam slova *duch* popsán jako: *obecné označení pro soubor výrazně se projevujících vlastností; podstata, povaha, charakter*, což v tomto kontextu přesně odpovídá. Nicméně název *Americký duch* nezní v češtině příliš přirozeně a slovo *duch* se v tomto významu neužívá tak často jako ve španělštině. Hledala jsem tudíž slovo, které by vystihovalo stejný význam a bylo by v češtině srozumitelné a přirozené. Nakonec jsem se rozhodla pro výraz *nadšení*. Vybrala jsem prvek, se kterým je americká kultura typicky spjata – přílišné, horlivé, někdy až přehnané nadšení. Ve výsledku vyznívá výraz *nadšení* trochu ironicky vzhledem k tomu, že vypravěčka neměla práci servírky ráda a byla nucena tímto „americkým nadšením“ navozovat blízkost se zákazníky.

5.2. Lexikální rovina

Na lexikální rovině se při překladu vyskytlo nejvíce problémů. Tyto problémy se často týkají reálií a překladatel musí rozhodnout, zda cizí reálie v textu zachovat, či nikoli. V historii se názory na tuto problematiku proměňovaly. Adaptační metoda se například zbavovala všeho cizího a texty zdomácněovala. Jiné tendence naopak adaptaci zavrhovaly a podporovaly exotizaci. Přílišná exotičnost v textu však také není správné řešení. Současné tendence se kloní ke střední cestě – zachovávat cizost, ale ne na úkor porozumění.

5.2.1. Geografické reálie

Povídky se odehrávají v hlavním městě Chile a často jsou zmíněna různá konkrétní místa. Předpokládám, že český čtenář nezná místní reálie, proto vždy explicitně uvádím, o co se jedná.

Př. 1: (...) *acelerando por **Bellavista** ya no les permitían cruzar.* (originál, s. 4)

(...) *zrychlovala, jak sjížděla dolů **ulicí Bellavista**, jim nedovolí přejít.* (překlad, s. 7)

Př. 2: (...) *desde **El Golf** hasta la **Plaza Italia**. Avancé rápido por **Isidora Goyenechea** y busqué una salida hacia el parque que va al lado del **Mapocho**.* (originál, s. 68)

(...) *ze **čtvrť El Golf** na **náměstí Plaza Italia**. Rychle jsem prošla **ulicí Isidory Goyenechey** a hledala, kudy se dostat do parku podél **řeky Mapocho**.* (překlad, s. 32)

Nejvíce se zde vyskytují názvy tzv. *comunas*, které se do češtiny často překládají jako *obce*. V tomto případě se jedná o různé části hlavního města Santiaga de Chile, proto jsem se

⁴⁵ HAVRÁNEK, Bohuslav (ed.). *Slovník spisovného jazyka českého*. 2., nezměněné vyd. Praha: Academia, 1989.

je rozhodla překládat jako *čtvrť*, vzhledem k tomu, že tento výraz nejlépe odpovídá českému rozdělení velkých měst.

Př. 1: *Por el Centro, por Providencia, por Las Condes.* (originál, s. 5)

Po centru, po čtvrtích Providencia a Las Condes. (překlad, s. 7)

Př. 2: (...) *ni siquiera a Patronato, donde (...).* (originál, s. 60)

(...) *ani do čtvrti Patronato, kde (...).* (překlad, s. 18)

5.2.2. Názvy

Názvy filmů a písní, které mají české ekvivalenty, jsem přeložila.

Př.: (...) *La Sirenita, y recitaban (...). Pobres almas en desgracia era (...)* (originál, s. 7)

(...) *Malou mořskou vílu spolu (...). Zoufalé duše jsou jim šla (...)* (překlad, s. 9)

Pokud název neměl zavedený český ekvivalent, nechala jsem ho v původním znění. Jednalo se pouze o název písně španělského interpreta.

Př.: (...) *le cantaba Será que no me amas imitando (...)* (originál, s. 7)

(...) *jí vždy zpíval Será que no me amas a imitoval (...)* (překlad, s. 10)

5.2.3. Kulturní reálie

V textu se objevila jedna kulturní reálie, pro kterou v češtině nemáme ekvivalent. Jedná se o tzv. *velorio/velatorio*, což je tradiční setkání příbuzných a přátel zesnulé osoby nad mrtvým tělem před jeho pohřbením či kremací.⁴⁶ I v České republice může docházet a v minulosti docházelo k takovýmto setkáním, při kterých se lidé modlí a loučí se zesnulou osobou, nicméně pro to nemáme žádný termín. V prvním případě jsem se rozhodla pro zobecnění a použila jsem výraz *obřad*, protože v českém textu funguje mnohem lépe než *bdění nad mrtvým*. Nicméně aby se kulturní reálie z textu nevytratila, vsunula jsem ji do následující věty. Zatímco v originále je pouze řečeno, že se konal (myšleno *velorio*), do češtiny jsem se rozhodla pro stručný popis tohoto obřadu.

Př.: *Cuando llegué al velorio, mi mamá (...) Se celebró en una habitación de una funeraria (...)* (originál, s. 66)

Když jsem dorazila na obřad, matka (...) U nebožky jsme bděli v pohřebním ústavu (...) (překlad, s. 23)

⁴⁶ *Velorio*. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. Dostupné z: <https://es.wikipedia.org/wiki/Velatorio> [citováno 2024-03-18]

V druhém případě jsem se rozhodla namísto obřadu použít místo, kde se uskutečnil, aby to lépe sedělo do českého překladu.

Př.: *Mi padre no estaba en el **velorio**, y eso también lo sabía.* (originál, s. 66)

*Otec v **pohřebním ústavu** nebyl, a to jsem také věděla.* (překlad, s. 24)

5.2.4. Vlastní jména postav

U vlastních jmen postav v krásné literatuře vyvstává otázka, zda je překládat či nepřekládat. V minulosti byla často volena adaptační metoda a překladatelé jména většinou překládali. Dnešní tendence se kloní spíše k variantě ponechání vlastních jmen v originálním znění. Uhrová tvrdí: „*V dnešní praxi se značně projevuje sklon jména vůbec nepřekládat. To je možné, pokud jde o tzv. necharakterizující, nefigurativní jména.*“⁴⁷ Z tohoto důvodu jsem veškerá vlastní jména ponechala v originálním znění. Výjimkou je pouze povídka *Laika*, jejíž název odkazuje na prvního živého tvora vyslaného na oběžnou dráhu. Jedná se o jméno pocházející z ruštiny. Pravidla pro přepis azbuky do latinky se liší napříč jazyky, tudíž jsem zvolila českou verzi přepisu na *Lajka* namísto španělské *Laika*, a její pravé jméno *Kudryavka* namísto španělského *Kudryavka*.

Zvláštním případem jsou tzv. mluvící jména. Tato jména mají charakterizační funkci⁴⁸, popisují jejich nositele či nějakým způsobem dokreslují jeho charakter. Podle Uhrové⁴⁹ dochází k eliminaci umělecké snahy autora, pokud mluvící jména nepřekládáme, postavy tak přicházejí o specifické rysy a čtenáři překladu jsou o tyto detaily ochuzeni.

V překladu povídek od Pauliny Flores se vyskytlo jedno mluvící jméno – *Tía Nana*. Originál si zde hraje s dvojí možnou interpretací výrazu „Nana“. „Nana“ znamená chůva, ale může jít také o domáckou podobu jména Mónica. V překladu nebylo možné zachovat obojí možnou interpretaci. Bylo nutné se rozhodnout, co je podstatnější, zda zachování významu chůva nebo odkaz na konkrétní vlastní jméno v domácké, zdrobnělé podobě. Rozhodla jsem se jméno přeložit jako teta Chůva, protože tento význam je podstatnější.

Př.: (...) *su nombre era Mónica, pero todos en la familia la llamaban **tía Nana**.* (originál, s. 61)

(...) *jmenovala se Mónica, ale všichni z rodiny jí říkali **teta Chůva**.* (překlad, s. 19)

⁴⁷ UHROVÁ, Eva. Problém překladu tzv. mluvících jmen v literárním textu. In: Universitas: revue Masarykovy univerzity v Brně. Brno: MUNI Press, 2003, s. 4.

⁴⁸ Miloslava Kanppová. Literární onomastika. In: czechEncy – nový encyklopedický slovník češtiny. Online. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LITER%C3%81RN%C3%8D%20ONOMASTIKA> [citováno 2024-03-19]

⁴⁹ UHROVÁ, *Problém překladu tzv. mluvících jmen v literárním textu*, s. 5.

5.2.5. Výpůjčky

V povídce *Espíritu americano* je použito několik anglických výrazů. Vzhledem k tomu, že se povídka odehrává v restauraci, která byla původně americká, slouží v textu hlavně pro navození a dokreslení atmosféry. Avšak občas se anglicismy objevují i v jiných povídkách. Použití anglicismů je ve španělštině Latinské Ameriky totiž mnohem častější než v evropské španělštině.⁵⁰ V překladu jsem tyto anglicismy rozdělila do dvou skupin. Výrazy jedné skupiny jsem se rozhodla přeložit a výrazy ze druhé ponechat v originálním znění. Níže uvádím příklady těchto anglicismů a zdůvodnění rozhodnutí je přeložit či ponechat.

Výrazy byly přeloženy českými ekvivalenty, protože v chilské španělštině se jedná o běžně používané výrazy. V případě ponechání výrazů v angličtině by mohlo ze strany českého čtenáře dojít k nepochopení a text by byl narušen.

- **Bartender** – přeloženo jako **barmanka** (originál, s. 68; překlad, s. 26)
- **Living** – přeloženo jako **obývací pokoj** (originál, s. 9, 64, 82; překlad, s. 11, 21, 38)
- **Heavy** – „*Referido a cosa, muy buena, excelente.*“⁵¹ – používá se v kolokviální mluvě, rozhodla jsem se pro překlad „**drsny**“, s nespisovnou hovorovou koncovkou, protože se to nejlépe hodí do kontextu

—¿Te acuerdas lo **heavy** que fue? — (originál, s. 72)

„Pamatuješ, jak **drsny** to bylo?“ (překlad, s. 29)

Výrazy byly ponechány v angličtině pro zachování atmosféry, a protože se výrazy v českém prostředí také používají.

- **Vintage** (originál, s. 68; překlad, s. 26)
- **Milkshakes** – použito české skloňování: **milkshakeů** (originál, s. 70; překlad, s. 27)
- **After** (originál, s. 70; překlad, s. 28)

5.2.6. Výrazy typické pro španělštinu Latinské Ameriky a pro Chile

V povídkách se vyskytují výrazy typické pro chilskou španělštinu. Pro jejich překlad jsem většinou využívala internetový slovník amerikanismů⁵². Níže uvádím příklady těchto výrazů a

⁵⁰ Español de América. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. Dostupné z: https://es.wikipedia.org/wiki/Espa%C3%B1ol_de_Am%C3%A9rica [citováno 2024-03-27]

⁵¹ Asociación de Academias de la Lengua Española. Diccionario de americanismos. Online. Dostupné z: <https://lema.rae.es/damer/> [citováno 2024-03-27]

⁵² Asociación de Academias de la Lengua Española. Diccionario de americanismos. [citováno 2024-03-27]

jejich překlady, případně odůvodnění zvoleného překladu, pokud byl výraz nějakým způsobem problematický.

Př. výrazů typických pro španělštinu Latinské Ameriky:

- **Garzón/garzona** (originál, s. 69, 70, 71, 72) – **číšník/servírka** (překlad, s. 27, 28, 29)
- **Plata** (originál, s. 12) – **peníze** (překlad, s. 14)
- **Mesera** (originál, s. 68, 69, 71) – **servírka** (překlad, s. 26, 27)
- **Velador** (originál, s. 58, 63, 77) – **noční stolek** (překlad, s. 16, 20, 34)
- **Carabinero** (originál, s. 60) – **policista** (překlad, s. 18)
- **Cesante** (originál, s. 4, 5, 6, 60, 61, 74) – **nezaměstnaný** (překlad, s. 7, 31), **bez práce** (překlad, s. 9, 18)
- **Calefón** (originál, s. 62) – **ohříváč vody** (překlad, s. 20)
- **Retar** (originál, s. 63, 77) – **vynadat** (překlad, s. 21), **hubovat** (překlad, s. 34)
- **Masticables** (originál, s. 64) – **karamely** (překlad, s. 22)
- **Gringo/gringos** (originál, s. 69, 76) – **Američan/Američané** (překlad, s. 33)
- **Roquerío** (originál, s. 77) – **skaliska** (překlad, s. 34)
- **Cagar alguien** – „*Perjudicar a alguien. vulg; pop + cult → espon*“⁵³ – ve významu *někomu uškodit, někoho přechytračit* – vulgární – zvolila jsem překlad „**přechcat**“
—*¡Sí, es verdad. Al final igual terminó cagándose los a todos. (...).* (originál, s. 71)
„*Pravda. Nakonec je stejně všechny přechcala. (...)*“ (překlad, s. 29)

Př. výrazů typických výhradně pro chilskou španělštinu:

- **Luma** (originál, s. 60) – **obušek** (překlad, s. 18)
- **Kuchen de nuez** (originál, s. 61, 65) – **ořechový koláč** (překlad, s. 19, 22)
- **Cocoroca** (originál, s. 12) – **polichoceně** (překlad, s. 14)
- **Carretes pospega** – „*Actividad social, generalmente nocturna.*“⁵⁴ – jedná se o společenskou aktivitu, která se odehrává především v noci (večírek, party) – rozhodla jsem se pro překlad: **pařit**

Casi rogaba para que la invitaran a los carretes pospega. (originál, s. 71)

Téměř žadonila, aby ji vzali po práci s sebou pařit. (překlad, s. 29)

⁵³ Asociación de Academias de la Lengua Española. Diccionario de americanismos. [citováno 2024-04-02]

⁵⁴ Asociación de Academias de la Lengua Española. Diccionario de americanismos. [citováno 2024-03-27]

- **Florero/florerito** (originál, s. 8) – „*Persona que gusta de ser el centro de atención y actúa para conseguirlo*“⁵⁵ – člověk, který vyžaduje pozornost a chová se tak, aby na sebe upozornil – zvolila jsem překlad „**narcista**“, protože mi připadá, že nejlépe vystihuje španělský výraz *florero*

*Ser extrovertido, llamar la atención, ser **florerito**.* (originál, s. 8)

*Znamenalo to být extrovert, poutat pozornost, být **narcista**.* (překlad, s. 10)

- **¿Cachái? / Sí, te cacho** – „*¿Cachay?: una palabra prestada del verbo inglés “to catch” (atrapar) y chilenezada para decir “entender”. Get it.*“⁵⁶ – výraz pocházející z angličtiny ve významu „*chápat*“

— (...) *O al menos me dieron permiso para estar enojada y hacer lo que sentía.*

¿Cachái?

— *Sí, te cacho* —respondí, y aunque no dejaba de parecerme retorcido, era verdad.

(originál, s. 75)

„(...) *Nebo minimálně mi umožnily být našťvaná a zachovat se tak, jak jsem to cítila.*

Chápeš?“

„*Jo, chápu,*“ odpověděla jsem, a třebaže mi to pořád připadalo zmatené, byla to pravda.“ (překlad, s. 32)

5.2.7. Slovní hříčky

V povídce Laika jsou hlavními postavami Chilanka a Argentinec. V textu se dvakrát objeví narážka na argentinskou výslovnost, což muselo být do češtiny převedeno tak, aby český čtenář nebyl o tento prvek ochuzen, ale zároveň aby slovní hříčka fungovala i v češtině. Nebylo možné ponechat rozdíl výslovnosti na stejném slově jako v originálu, proto byl rozdíl výslovnosti přesunut na jiná slova, aby fungoval i v češtině.

První verze překladu vypadala takto:

Př. 1: *Y, bueno, parece que ya no vamos a ver ovis hoy.*

¡Cha!, repitió Josefa para sí y río. (originál, s. 79)

Vypadá to, že dneska už UFO neuvidíme.

Neska! opičila se po něm Josefa, imitovala jeho argentinskou výslovnost a rozesmála se.

⁵⁵ Asociación de Academias de la Lengua Española. Diccionario de americanismos. [citováno 2024-03-27]

⁵⁶ Hablar chileno no es lo mismo que hablar español. In: Chile Travel. Online. Dostupné z: <https://www.chile.travel/blog/hablar-chileno-no-es-lo-mismo-que-hablar-espanol/> [citováno 2024-04-02]

Př. 2: *No me llegás ni a las **rodillas**.*

Rodishas, repitió Josefa en su mente, y volvió a reírse. (originál, s. 79)

*Vestoje mi **nesaháš** ani po kolena.*

Nešaháš, opičila se v duchu Josefa a znovu se rozesmála.

Nicméně v originálu se rozdíl výslovnosti týká v obou případech stejného písmena, což do češtiny bylo přeloženo dvěma různými způsoby. To mi nepřipadalo jako vhodné řešení, proto jsem se rozhodla překlad sjednotit a použít v obou případech stejný typ výslovnostního rozdílu. Vybrala jsem vynechání prvního písmena slova, což ve druhém případě nebylo možné, proto jsem překlad upravila, aby se v něm objevilo slovo, u kterého byla tato hříčka možná. Finální verze překladu tedy vypadá následovně:

Př. 1: *Y, bueno, parece que **ya** no vamos a ver ovis hoy.*

¡Cha!, repitió Josefa para sí y río. (originál, s. 79)

*Vypadá to, že **dneska** už UFO neuvidíme.*

Neska! opičila se po něm Josefa, imitovala jeho argentinskou výslovnost a rozesmála se. (překlad, s. 36)

Př. 2: *No me llegás ni a las **rodillas**.*

Rodishas, repitió Josefa en su mente, y volvió a reírse. (originál, s. 79)

***Když** si stoupneš, nesaháš mi ani po kolena.*

Dyž, opičila se v duchu Josefa a znovu se rozesmála. (překlad, s. 36)

5.3. Stylistická rovina

5.3.1. Tykání a vykání

Přístup k problematice tykání/vykání je v češtině a španělštině trochu odlišný. Španělština používá tykání výrazně častěji, dokonce i v porovnání s ostatními románskými jazyky. Na rozdíl od češtiny používá španělština tykání i v případě dvou neznámých osob, které se ale považují za sobě rovné. Rovnost se může týkat věku či sociálního postavení. Zatímco ve španělštině je zcela běžné, že číšník tyká svým hostům, v češtině by to znělo velmi nezdvořile. Neznamená to však, že by španělsky mluvící lidé byli k sobě nezdvořilí. V tomto případě

vnímají tykání na neosobní úrovni (tzv. *tú impersonal*)⁵⁷, kterým vyjadřují, že pochází ze stejné generace či sociálního postavení. Důležité je pro ně navodit zdání, že sdílejí něco společného. V češtině kromě osob blízkým tykáme pouze osobám s nižším postavením, ať už se jedná o osoby mladší, profesně či společensky podřazené.

Vykání (používání zájmena *usted* a sloves ve 3. osobě jednotného čísla) se ve španělštině používá především ve formálních situacích a pokud jsou mezi mluvčími věkové či sociální rozdíly. Vykáním se, stejně jako v češtině, vyjadřuje úcta a respekt především starším osobám. V Chile se však *usted* používá i jinak než ve španělštině obecně. Vyjadřuje silné emoce jako lásku, blízkost, ale také rozhořčení. Používá se mezi členy rodiny i mezi milenci.

V Chile, i jiných zemích Latinské Ameriky, se používá ještě tzv. *voseo*. Jedná se o referování ke komunikačnímu partnerovi ve 2. osobě jednotného čísla. Používá se ve velmi neformálních situacích, mezi dobrými kamarády, které pojí silné pouto. Častěji ho mezi sebou používají muži než ženy, je charakteristické pro nižší sociální třídy. V povídce *Laika* vystupuje postava z Argentiny, kde *voseo* zcela nahradilo španělské *tú*. Pro druhou osobu jednotného čísla se používá pouze *vos* a upravené gramatické koncovky (-ás, -ís).

Při překladu povídek jsem se několikrát musela rozhodovat, zda zachovám tykání/vykání z originálu, nebo ho přizpůsobím českým konvencím. Na několika místech jsem se rozhodla odchýlit od originálu a použít tykání/vykání podle českých pravidel.

V povídce *Qué vergüenza* se objevilo tykání ze strany zaměstnance reklamní agentury k účastníkovi castingu. Dalo by se říci, že zaměstnanec byl v tu chvíli výše profesně postavený, ale v češtině by tykání znělo nezdvořile, proto jsem se rozhodla pro vykání.

Př.: «*Si quieres, puedes dejarlas aquí. Mientras hacemos la sesión, vas al cajero.*»
(originál, s. 12)

„*Jestli chcete, můžete je nechat tady. Zajděte si do bankomatu a my zatím vyřídíme focení.*“ (překlad, s. 14)

V povídce *Tía Nana* malá holčička vykává své příbuzné. Vykáním jí jako starší osobě prokazuje úctu, ale zpočátku se od ní také distancuje, protože nechce, aby se o ni starala. V některých zemích Latinské Ameriky děti svým rodičům, prarodičům a ostatním příbuzným vykávají, čímž vyjadřují silný emoční vztah. V češtině však vykání v rodině téměř vymizelo,

⁵⁷ Dolores Soler-Espiauba. *¿Tú o usted? ¿Cuándo y por qué? Decodificación al uso del estudiante de español como lengua extranjera*. In: *Asele*, číslo 5 (1994). Online. Dostupné z: <file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/Dialnet-TuOUstedCuandoYPorQue-892133.pdf> [citováno 2024-04-09]

proto jsem se rozhodla nahradit vykání tykáním, které je pro české prostředí mnohem přirozenější.

Př.: —*¡Yo no la quiero! Váyase —le grité (...)* (originál, s. 61)

„*Já tě nechci! Běž pryč,*“ křičela jsem na (...) (překlad, s. 19)

V povídce *Laika* je použito *voseo*. Používá ho postava z Argentiny, kde je *vos* ekvivalentem ke španělskému *tú*. V překladu bylo zachováno tykání.

Př.: *Esa piba no sabe nada, no como vos, que sabés de la era espacial.* (originál, s. 80)

Ta holka nic neví, na rozdíl od tebe, ty se vyznáš v kosmickém věku. (překlad, s. 37)

5.3.2. Promluvy postav

V promluvách postav se snažím zachovávat spisovnou češtinu, kterou prokládám hovorovými výrazy, aby byly promluvy přirozené. Například v povídce *Espíritu Americano*, kde spolu mluví dvě kamarádky, se objeví i několik vulgarismů, proto by bylo nepřirozené, kdyby dívky mluvily jen spisovně. V následujících příkladech je použita nespisovná koncovka a hovorový výraz.

Př. 1: —*¿Te acuerdas lo heavy que fue?* — (originál, s. 72)

„*Pamatuješ, jak drsný to bylo?*“ (překlad, s. 29)

Př. 2: —*A mí por suerte ni alcanzaron a preguntarme nada porque los de la cocina ya la habían soltado toda.* (originál, s. 72)

„*Mě se našťestí nestihli na nic zeptat, protože ti z kuchyně všechno vyklopili.*“ (překlad, s. 29)

Také v povídkách, kde vystupují malé děti, jsem se snažila promluvy přizpůsobit, aby zněly tak, jak by je děti opravdu řekly.

6. Překladatelská metoda

Jiří Levý říká, že: „(...) můžeme hledat za dílem překladatelskou metodu jakožto výraz určité normy překladové, určitého postoje k překládání.“⁵⁸ Metoda překladu se řídí dobovými konvencemi a tendencemi, které společnost zaujímá k překladu. Normy a metody překladu se v historii proměňovaly. Překladatelská metoda se týká přístupu k překladu a „protože překlad je vždy ve vztahu k překladu, může být jeho metoda touto relací definována jaksi „jednosměrně“, podle postavení na lineární stupnici mezi dvěma extrémy: (...)“⁵⁹. Dnešní tendence se kloní ke snaze vyvážit překlad věrný a volný, aby výsledný text nebyl adaptovaný na české prostředí, ale zároveň aby čtenáři připadal přirozený a nebránil porozumění.

Jiří Levý udává překladatelské zásady, které: „mohou být určeny jako rozhodnutí mezi protikladnými tezemi:

1. *Překlad musí reprodukovat slova originálu.*
2. *Překlad musí reprodukovat ideje originálu.*
3. *Překlad se má dát číst jako originál*
4. *Překlad má být čten jako překlad.*
5. *Překlad by měl odrážet styl originálu*
6. *Překlad by měl ukazovat styl překladatelův.*
7. *Překlad by měl být čten jako text náležející do doby originálu*
8. *Překlad by měl být čten jako text náležející do doby překladatelovy.*
9. *Překlad může k originálu něco přidávat nebo z něho něco vynechávat.*
10. *Překlad by neměl nikdy k originálu něco přidávat nebo z něho něco vynechávat.*⁶⁰

Tyto teze však problematiku analýzy zjednodušují a schematizují. Překladatel by měl najít kompromis mezi těmito protiklady. Při překladu jsem se některými tezemi řídila. Například „překlad má reprodukovat ideje originálu“, „má odrážet styl originálu“, „nikdy by neměl nic přidávat ani vynechávat“. Snažila jsem se najít kompromis mezi překladem věrným a volným, mezi adaptací a exotizací. Mým cílem bylo přeložit text takovým způsobem, aby čtenář poznal, že se odehrává v Chile a nebyl ochuzen o žádné reálie, ale zároveň aby text nebránil pochopení určitých skutečností a připadal čtenáři přirozený.

⁵⁸ LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama), s. 33.

⁵⁹ LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama), s. 33.

⁶⁰ LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama), s. 33.

7. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo přeložit vybrané povídky ze sbírky *Qué vergüenza* od chilské spisovatelky Pauliny Flores a napsat komentář, který obsahuje analýzu originálu a analýzu překladatelských problémů. K překladu byly vybrány čtyři povídky, konkrétně povídka *Qué vergüenza*, *Espíritu Americano*, *Tía Nana* a *Laika*. Komentář obsahuje především informace o sbírce povídek, která sloužila jako předloha pro překlad, její autorce a zasazení do kontextu světové literatury. Dále popisuje obsahové a stylistické charakteristiky předlohy. V druhé části se zabývá překladatelskými problémy, které vyvstaly při překladu. Tyto jsou převážně z roviny lexikální.

Při překladu jsem se snažila nalézt rovnováhu mezi volností a věrností, aby výsledný text působil na českého čtenáře přirozeně, ale aby nebyl ochuzen o své stylistické charakteristiky. Mým cílem bylo zkrátka pokusit se poskytnout českému čtenáři stejný prožitek ze čtení povídek Pauliny Flores, jako má španělský čtenář při čtení originálu.

Při psaní diplomové práce jsem vycházela z poznatků nabytých při studiu, odborné literatury a různých paralelních textů. Práce na překladu a konzultace s paní doktorkou Charvátovou mě velmi obohatila. Setkala jsem se s mnohými problémy, které jsou pro začínajícího překladatele zdánlivě neřešitelné. Čím více jsem se však problematikou zabývala, zjišťovala jsem, že mnoho problémů má ve skutečnosti jednoduché řešení. Díky vedení paní doktorky Charvátové se překlad povídky *Qué vergüenza* dostane do výboru povídek latinskoamerických autorů, jehož vydání se připravuje na podzim roku 2024. V rámci analýzy jsem si prohloubila znalosti o různých modelech a pokusila se z nich vybrat prvky relevantní pro text, který jsem překládala. Velmi mě obohatila četba různých paralelních textů, např.: *Isla decepción* od Pauliny Flores⁶¹, *La leva* od Larissy Contreras Briones⁶², *Malas noches* od Alejandry Costamagny⁶³, odborných publikací a studií. V komentáři jsem se pokusila uvést vše, co mi připadalo důležité a mělo vliv na překlad. Doufám, že se mi podařilo vytvořit přijatelný překlad a v komentáři uvést vše důležité.

⁶¹ FLORES, Paulina. *Isla decepción*. Barcelona: Seix Barral, 2021. ISBN 978-84-322-3787-4.

⁶² CONTRERAS BRIONES, Larissa. *La leva*. Santiago (Chile): Ceibo Ediciones, 2015. ISBN 978956350135.

⁶³ COSTAMAGNA, Alejandra. *Malas noches*. Santiago (Chile): Planeta, 2000. ISBN 9789562472500.

8. Zdroje

8.1. Primární literatura

FLORES, Paulina. *Qué vergüenza*. Barcelona: Seix Barral, 2016. ISBN: 978-84-322-2957-2.

8.2. Sekundární literatura

A2. Chile a Roberto Bolaño. Praha: A2, o.p.s. Roč. XIX (2023), č. 19.

ARECO, Macarena. *Cartografía de la novela chilena reciente: realismos, experimentalismos, hibridaciones y subgéneros*. Santiago de Chile: Ceibo Ediciones, 2015.

Asociación de Academias de la Lengua Española. *Diccionario de americanismos*. Online. Dostupné z: <https://lema.rae.es/damer/>

BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Jana KRÁLOVÁ a Josef DUBSKÝ. *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999. ISBN 80-7238-054-0.

ČECHOVÁ, Marie. *Současná stylistika*. Autor Marie Krčmová; Autor Kamila Minaříková. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Vyd. 2. Scholares. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2014. ISBN 978-80-87855-13-3.

DUBSKÝ, Josef. *Capítulos de estilística funcional comparada*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

GARCÍA LÓPEZ, Rosario. *Guía didáctica de la traducción de textos idiolectales (Texto literario y texto de opinión)*. 1. vyd. A Coruña: Netbiblo, S.L., 2004.

KOVAŘÍK, Petr. *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.

KRÁLOVÁ, Jana. *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-404-2.

LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama).

NORD, Christiane. *Text Analysis in Translation – Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam – Atlanta, GA: Editions Rodopi, 1991. ISBN: 90-5183-311-3.

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.

Pravidla českého pravopisu. 2. vyd. V Brně: Lingea, 2010. ISBN 978-80-87062-88-3.
REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española* [online]. 23^a
edición. Dostupné z: <https://www.rae.es/>

Ústav pro jazyk český, AV ČR. *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Paralelní texty:

CONTRERAS BRIONES, Larissa. *La leva*. Santiago (Chile): Ceibo Ediciones, 2015. ISBN 978956350135.

COSTAMAGNA, Alejandra. *Malas noches*. Santiago (Chile): Planeta, 2000. ISBN 9789562472500.

FLORES, Paulina. *Isla decepción*. Barcelona: Seix Barral, 2021. ISBN 978-84-322-3787-4.

ZÚÑIGA, Diego. *Mlha nad Iquique*. Překlad Ester Povýšilová. Praha: Prostor, 2019. ISBN 978-80-7260-416-6.

Internetové zdroje:

Alexander Jurman. *Pronominální oslovení (tykání a vykání) v současné češtině*. In: *Slovo a slovesnost*, ročník 62 (2001), číslo 3, s. 185–199. Online. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4023> [citováno 2024-04-09]

Alexandr Rosen. *Vykání*. In: *czechEncy – nový encyklopedický slovník češtiny*. Online. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/VYK%C3%81N%C3%8D#tyk%C3%A1n%C3%AD> [citováno 2024-04-09]

Carlos Pardo. *Una escritura para quedarse*. In: *El País*. Online. Dostupné z: https://elpais.com/cultura/2016/09/19/babelia/1474280978_185596.html [citováno 2024-03-12]

Catálogo de voces hispánicas – Chile, Santiago. In: *Centro Virtual Cervantes*. Online. Dostupné z: https://cvc.cervantes.es/lengua/voces_hispanicas/chile/santiago.htm [citováno 2024-04-09]

David Pérez Vega. *Qué vergüenza de Paulina Flores, una lectura de David Pérez Vega*. In: *Festival eñe – La Fabrica*. Online. Dostupné z:

<https://www.lafabrica.com/festivalene/blogs/que-verguenza-de-paulina-flores-una-lectura-de-david-perez-vega/> [citováno 2024-03-09]

Dolores Soler-Espiauba. *¿Tú o usted? ¿Cuándo y por qué? Descodificación al uso del estudiante de español como lengua extranjera*. In: *Asele*, číslo 5 (1994). Online. Dostupné z: <file:///C:/Users/uzivatel/Downloads/Dialnet-TuOUstedCuandoYPorQue-892133.pdf> [citováno 2024-04-09]

Editorial Seix Barral. In: *Grupo Planeta*. Online. Dostupné z: <https://www.planeta.es/es/editorial-seix-barral> [citováno 2024-03-09]

El Grupo Planeta – Un gran editorial, de comunicación y de formación superior. In: *Grupo Planeta*. Online. Dostupné z: <https://www.planeta.es/es/el-grupo-planeta> [citováno 2024-03-09]

Escritores de Chile: Los niños de la represión chilena llenan los silencios. In: *El País*. Online. Dostupné z: https://elpais.com/cultura/2015/06/09/babelia/1433843677_532023.html [citováno 2024-05-11]

Español de América. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. Dostupné z: https://es.wikipedia.org/wiki/Espa%C3%B1ol_de_Am%C3%A9rica [citováno 2024-03-27]

Frida Conn. *Qué vergüenza*. In: *Criticismo – Revista de Crítica*. Online. Dostupné z: <https://criticismo.com/que-verguenza/> [citováno 2024-03-08]

G. Soto. A. *Qué vergüenza (Paulina Flores)*. In: *Lo que leímos – libros y literatura*. Online. Dostupné z: <https://loqueleimos.com/2015/10/que-verguenza-paulina-flores/> [citováno 2024-03-09]

Hablar chileno no es lo mismo que hablar español. In: *Chile Travel*. Online. Dostupné z: <https://www.chile.travel/blog/hablar-chileno-no-es-lo-mismo-que-hablar-espanol/> [citováno 2024-04-02]

Holly Williams. *Humiliation by Paulina Flores review – millennial lives, killer twists*. In: *The Guardian*. Online. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2019/nov/04/humiliation-by-paulina-flores-short-stories-chile-review> [citováno 2024-03-08]

Julie Ann Ward. *Humiliation by Paulina Flores*. In: *World Literature Today*. Online. Dostupné z: <https://www.worldliteraturetoday.org/2020/winter/humiliation-paulina-flores> [citováno 2024-03-08]

Karen Codner. *Paulina Flores y Qué vergüenza*. In: *Karen Codner*. Online. Dostupné z: <https://karencodner.com/2019/12/05/paulina-flores-y-que-verguenza/> [citováno 2024-03-08]

Karolina Ulloa. *Una escritura del anhelo: Qué vergüenza de Paulina Flores*. In: *Página Salmón*. Online. Dostupné z: https://paginasalmon.com/2021/04/28/una-escritura-del-anhelo-que-verguenza-de-paulina-flores-por-karolina-ulloa/#_ftn1 [citováno 2024-03-08]

Miloslava Kanppová. *Literární onomastika*. In: *czechEncy – nový encyklopedický slovník češtiny*. Online. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/LITER%C3%81RN%C3%8D%20ONOMASTIKA> [citováno 2024-03-19]

Paulina Flores. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. Dostupné z: https://es.wikipedia.org/wiki/Paulina_Flores [citováno 2024-03-09]

Paulina Flores (writer). In: *Wikipedia – The Free Encyclopedia*. Online. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Paulina_Flores_\(writer\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Paulina_Flores_(writer)) [citováno 2024-03-08]

Paulina Flores: “En Chile el pasado y el origen es un punto problemático”. In: *YouTube*. Online. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=aQJn6F5eOOE> [citováno 2024-03-20]

Qué vergüenza. In: *Planeta de Libros*. Online. Dostupné z: <https://www.planetadelibros.com/libro-que-verguenza/217143> [citováno 2024-03-08]

Seix Barral. In: *Planeta de Libros*. Online. Dostupné z: <https://www.planetadelibros.com/editorial/seix-barral/9> [citováno 2024-03-09]

Tutear. In: *DECEL – Diccionario Etimológico Castellano En Línea*. Online. Dostupné z: <https://etimologias.dechile.net/?tutear> [citováno 2024-04-09]

UHROVÁ, Eva. *Problém překladu tzv. mluvících jmen v literárním textu*. In: *Universitas: revue Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: MUNI Press, 2003.

Velatorio. In: *Wikipedia – La enciclopedia libre*. Online. Dostupné z: <https://es.wikipedia.org/wiki/Velatorio> [citováno 2024-03-18]